

Ulek Xaiya Yon Bung Yon

Namua Yon Bung Xailonginoa

Yon xailonging unggutinganoa baxanga Yesu gaxarea. Yon bo ba lipudi dititi xailonginoa dahatum haringina ba Yesu bing Urana Lipuxing Mogunganama, Garanoa, saing mana daxanga dahatum haringina bila ba bagula daxap walinga subingang teguam yania (20:31).

Lipu Buningama

Yon Yesu lipuxindi dinaxu mana tela, Lipu 12 tela. Binabu, bung mana axadi bagudi ing sibung maxania. Yon “lipua Yesu murung sibuna mana” (13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24). Bung xailonginoa bila niani AD 85.

Haruanga Tuandi

- Haruanga harua ba Yesu gaxarea (1:1-18)
- Yesu ungguti tuxu Urana oxatanoa (1:19-51)
- Yesu tuxu Urana oxatanoa sabasabia (*Hataina 2-11*)
- Yesu raxata mana sande mana Taunga Dalingama (*Hataina 12-19*)
- Yesu mesa muli mana matiyua (20:1-29)
- Haruanga harua mana namua Yon bung xailongga li (20:30-31)
- Yesu owa masok Galili saing lipuxing 7 dinaxu mana dibagu (*Hataina 21*)

Haruanga Sok Lipu

1 Mugamugau sibuna, Haruanga* wau. Haruanga ba wa rangua Urana, saing Haruanga ba Urana naga. 2 Wa rangua Urana mugamugau sibuna.

3 Ina naga Urana xap axamang longgalo masok mana. Axamang longgalo disok, disok mana daxanga tela te. Disok mana ing sibuna.

4 Walinga namua wa rangua, saing walinga ba sina lulianoa na lipu longgalo. 5 Lulianoa saxaxangia labianoa, ne labianoa sanga ba dali te.

6 Lipu tela Urana soxi ma, yanoa Yon.† 7 Ma bila lipu baxangangam, bu baxanga luliana ba, bu lipu longgalo sanga ba dilungu dahatum haringina mana. 8 Ing sibuna luliana ba te, ne ma bu baxanga luliana ba. 9 Baing luliang sibuna sina lulianoa na lipu longgalo ba, ri ma titiauba.

10 Ma wa titia. Ina naga Urana xap axamang longgalo duwa titia masok mana. Baing tegu. Lipu titiamdi dibagu daxabia te. 11 Ila yabania, ne bakbagindi daxap te. 12 Ne lipu gaxarea daxap, lipu gaxarea dahatum haringina mana yanoa, lipuadi ba ina libudi disok Urana garandi. 13 Disok Urana garandi mana baudingtibudingdi sibidingdi te, kimbo mana lipu tela murunganoa te, kimbo mana namua lipu tela bo ba xap garadi disok bila ina te. Tegu. Urana ing sibuna libudi disok garandi.

14 Baing Haruanga sok lipu, saing ma wa liwe mam. Am gabagu ralanoa ba, ralanoa mana

* **1:1** Haruanga li Yon baxanga mana bing Kristo. † **1:6** Yon baguli bing Lipu Suguangama Yon. Ne lipua bung xailongga li bing Yesu lipuxing tela naxu mana, yanoa Yon.

Gara taininau baguli, ma rangua Tibuna. Baxagi mana kubolua atin dimoti xaung haruanga maxunama.

¹⁵ Yon baxanga mana. Wagi saing harua ba, “Lipua naga ngaharua mana ba, ‘Lipu tela ma kimu manga, yanoa dali ngayua namua na wa muga mana bungina ngasok teguyu.’” ¹⁶ Kubolua atin dimoti baxagi sibuna mana. Saing mana kuboluna li kira longgalo taxap guxam tela, saing tela, saing ila. ¹⁷ Namua na hanaunaungua ma Moses rimania, ne kubolua atin dimoti xaung haruanga maxunama ma Yesu Kristo rimania. ¹⁸ Waleu ma lipu tela bagu Urana te, ne Urana Taininau ba, wa Tibuna rubinia, ing ganina baxanga Urana nakira.

Lipu Suguangama Yon Baxanga Ba Ina Kristo Te

¹⁹ Yon baxanga bungina Yudadi yanamidingdi disoxi lipu hananiangamdi xaung Libaidi‡ duwa Yerusalem mala rangua bu duxusunga ba, “Ung gaxarea?” ²⁰ Baing tula maringina nadi, yamengina te, harua sabasabia ba, “Nga ba nga Urana Lipuxing Mogunganama te.”

²¹ Baing duxusunga ba, “Ne ung gaxarea? Ung Elaitsa?”

Baing harua ba, “Nga te.”

Baing duxusunga ba, “Ung Urana Lipuxing Suxunguxunguama am garagu mana ba§?”

Haxuya ba, “Tegu.”

‡ **1:19** Libai bakbakkadi dituxu oxata maluxu Urana Numania.

§ **1:21** Muga Moses harua ba lipu tela bagula ma saing baxanga Urana, binabu Yudadi diragu. Ubagu Hanaunaunga (Lo) 18:15.

²² Binabu duxusunga muli ba, “Ne ung gaxarea? Ubaxanga nam bu sanga ba am ga-haxuya haruanga maringina na lipuadi disoxiam ma. Uharua baru mana ung sibum?”

²³ Baing Yon haxuya Urana lipuxing suxungunguama Aisaya haruanganoa nadi ba, “Nga lipua naga waxungtuanoa wagi mua long xoliana ba, ‘Atongtongia daxanga maringina mana Toxoratamona.’”[✧]

²⁴ (Adi duxusunga Yon ba Parisidi disoxidi ma.) ²⁵ Baing duxusunga ba, “Nabu ung Urana Lipuxing Mogunganama te, ung Elaitsa te, xaung ung Urana Lipuxing Suxungunguama te, bing baruta usugua lipudi?”

²⁶ Yon haxuya nadi ba, “Nga ba ngasugua lipudi mana langa, ne lipu tela li mua liwe mang, ang ba axabia te. ²⁷ Ina naga ma kimu manga, ne sanga mana ba ngaunia xaing sanggandi te, namua na yanoa dali ngayua sibuna.”

²⁸ Axadi bagudi li disok mana longga Betani, Langga Yodan hataina, longga Yon sugua lipudi mana.

Yesu, Urana Sipsibing Tutubina

²⁹ Buragina baing Yon bagu Yesu ma rangua saing harua ba, “Bagu Urana Sipsibing Tutubina, ina sisia lipu titiamdi kuboluding diandi!

³⁰ Lipua naga ngaharua mana ba, ‘Lipu tela ma kimu manga, yanoa dali ngayua namua na wa muga mana bungina ngasok teguyu.’ ³¹ Muga nga sibugu ngabagu ngaxabia te, ne namua

✧ **1:23** Aisaya (Aisaia) 40:3

ngama ngasugua lipudi mana langa bing sanga ba Isreldi dibagu daxabia.”

³² Baing Yon baxanga bu dahatum haringina mana: “Ngabagu Urana Aningonoa ri ma mana bila baxaliku, saing wa mana. ³³ Muga nga sibugu ngabagu ngaxabia te, ning bungina Urana soxi nga ma bu ngasugua lipudi mana langa, ina harua nanga ba, ‘Lipua ubagu Aningogua ri ma wa mana, ina naga bagula sugua lipudi mana Aningogua.’ ³⁴ Nga ba ngabagu axadi ba, baing ina naga ngabaxanga ba lipua ba Urana Garanoa.”

*Lipu Mugamugangamdi Dinaxu Mana Yesu
(Matyu 4:18-22; Mak 1:16-20; Luk 5:2-11)*

³⁵ Buragina baing Yon li mua la ba muli rangua lipuxing luwa dinaxu mana. ³⁶ Bungina bagu Yesu ma ila, harua ba, “Bagu Urana Sipsibing Tutubina naga!”

³⁷ Lipuxing luwa dinaxu mana ba dilungu haruanga baguba, baing dila dinaxu mana Yesu. ³⁸ Baing Yesu xugia mala rangua dintang, bagu dintang dinaxu mana saing xusungadi ba, “Abo mana baraxinta?”

Tang daharua ba, “Rabai” (namuxina Lipu Tubatubaingama), “uwa mana numa baruamta?”

³⁹ Haxuya na dintang ba, “Tang gama abagu.”

Binabu dila dibagu numa wa mana ba, saing duwa rangua mana xaidapka ba. Bungbung bila 4:00.

⁴⁰ Baing Andru, Saimon Pita kixinginoa, bing dintangia tela muga lungu Yon haruangoa saing naxu mana Yesu. ⁴¹ Baing yunga Yesu saing hata sibuna li ila sai mana sabangoa Saimon,

saing bala ba, “Am gabagu Urana Lipuxing Mogunganama baing.” (Haruanga Urana Lipuxing Mogunganama namuxina bing Kristo.) ⁴² Baing xap ma rangua Yesu.

Yesu bagu saing harua na ba, “Ung Saimon, Yon garanoa. Ne hatata ila, bagula duxu yama ba Sipas” (bungina duxugia yaya baguli, namuxinoa bing Pita*).

Yesu Wagi'm Pilip Natanyel Tang

⁴³ Buragina baing Yesu hau hatumungua ba ila titia Galili. Sok mana Pilip saing harua na ba, “Unaxu manga.”

⁴⁴ Baing Pilip, yabanoa longga Betsaida. Andru Pita tang yabadinga xauna. ⁴⁵ Pilip ila sok mana Natanyel, saing bala ba, “Am gabagu lipua Moses bung mana bungina bung hanaunaungua, saing Urana lipuxing suxunguxunguamdi dibung mana xauna. Ina Yesu Nasaretiam, Yosep garanoa.”

⁴⁶ Baing Natanyel haxuya na ba, “Nasaret! Sanga ba axamang xai tela sok ma mana longga ba te.”

Pilip harua na ba, “Uma ubagu to.”

⁴⁷ Bungina Yesu bagu Natanyel haxa mauyu, harua mana ba, “Bagu lipua li Isrel sibung tela. Kubolu languangam tela wa mana te.”

⁴⁸ Baing Natanyel xusunga ba, “Uxabia nga baru?”

Baing Yesu haxuya ba, “Muga mana Pilip wagi maung, ngabagung urung xaiya pik namuya.”

* **1:42** Yaya luwa Sipas (Aram xuana) xaung Pita (Grik xuana), tang namuxidinga bing siang.

⁴⁹ Baing ina naga Natanyel baxanga ba, “Lipu Tubatubaingam, ung Urana Garanoa, ung Xaitamoxi Isreliama!”

⁵⁰ Baing Yesu harua na ba, “Ung guhatum haringina namua na ngaharua ba ngabagung xaiya pik namuya. Ne kimuya bagula ubagu axamang haringindi didali axa li.” ⁵¹ Baing harua muli ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, bagula abagu long xaiya xaxaina, xaung Urana uleginamdi dahaing diri mana Lipua Ma Rangua Urana.”

2

Yesu Xugia Langa Masok Wain

¹ Xaidap luwa disup, baing yaunga taungam tela sok longga Kena mana titia Galili. Yesu bauna wa la ba, ² saing duxusunga Yesu gabu lipuxindi dinaxu mana ba dima taungia xauna. ³ Wain disup baing Yesu bauna harua na ba, “Wainiding disup lo.”

⁴ Yesu haxuya na ba, “Baugu, axamang ngayua te. Bunging ngayua teguyu.”

⁵ Baing bauna harua na lipu oxatamdi ba, “Alibu baraxinta balang mana ba.”

⁶ Baing nanggola sianggam sabanga 6 duwa haxek, oxatadinga bing Yudadi didamia ding bu disu mana hanaunaungadinga, tubungadinga sanga mana bila 80 ila 120 litadi mana taining tainina.

⁷ Yesu harua nadi ba, “Axu nanggoladi langia.” Binabu duxudi laing masok xuadingia.

⁸ Baing baladi ba, “Tauna, asolia teladi saing axap mala rangua taunga lipuxing wasanganama.”

Dilibu laing sup, ⁹ baing taunga lipuxing wasanganama tuba langga xugia masup mala sok wain ba. Ina xabia te daxap bi, ning lipu oxatamdi disolia ba daxabiau. Baing wagi lipu yaunga haunama ila singia ¹⁰ saing harua ba, “Bungingbunginalo lipudi daxap wain xai sibunama masok muga. Baing bungina lipudi dinung haringing sibuna, daxap wain siang kaxukanama ma. Ning usaxangia wain xai sibuna laing hatata oxop ma.”

¹¹ Alali axamang haringing mugamugangama Yesu libu, libu mana longga Kena mana titia Galili. Binabu hatanga ralanoa sabasabia, saing lipuxindi dinaxu mana dahatum haringina mana.

Yesu Suka Lipu Siang Oxatanamdi Sangua Urana Numanoa
(Matyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹² Kimuya baing Yesu ri mala long sabangga Kaperneam gabu bauna, kixingindi xaung lipuxindi dinaxu mana. Baing duwa la ba xaidap teladi.

¹³ Baing Taunga Dalingama* mana Yudadi ma haxekkuba, baing Yesu haing mala long sabangga Yerusalem. ¹⁴ Maluxu mana Urana

* **2:13** Taunga Dalingam—Yudadi dahatumia muli bungina mugangadingdi daxauxau ba diyunga Isip, saing Urana uleging matiam dali mugangadingdi numadingdi saing garading matuauadi dimati te.

Numang yabanoa bagu lipuadi disina bulmakaudi, sipsipdi xaung baxalikudi, xaung lipu teladi dirung mana kabukabudi dahakhaxuya siangdi. ¹⁵ Binabu xap waxu kaxukandi hip waxu gusingam tela, saing suka lipuadi ba sangua Urana Numang yabanoa, ding digabu sipsibidingdi xaung bulmakaudingdi. Tibaxaya lipu siang hakhaxuyanganamdi siangidingdi saing matuxuya kabukabudingdi. ¹⁶ Bala lipudi disina baxalikudi ba, “Axapdi mala! Labu axugia Tibugu numanoa mala sok nawau tai!”

¹⁷ Lipuxindi dinaxu mana dahatum muli haruanga Aisaya bung Urana Xuania ba, “Murungagua mana numama haring buk bila yaba tau lugua.”✧

¹⁸ Baing Yudadi yanamidingdi dahaxi mana, duxusunga ba, “Bagula ulibu axamang haringina baru bu uhatanga nam ba ung yaya sabanga bu ulibu bila li?”

¹⁹ Baing Yesu haxuya nadi ba, “Axui Urana Numana baguli, baing bagula ngaiti muli mana xaidap tuwa.”

²⁰ Yudadi yanamidingdi dahaxuya ba, “Baruta? Urana Numana baguli, lipudi duwaxata niani 46 ba ditongtongia, ning ung ba bagula uiti muli mana xaidap tuwa?” ²¹ Ning Urana Numana Yesu harua mana ba, bing sangganoa baing. ²² Kimuya mana mesanganoa muli, lipuxindi dinaxu mana dahatum muli mana haruangoa. Baing ina naga, dahatum haringina mana Urana Xuanoa xaung haruanga Yesu harua mana ba.

✧ 2:17 Olaidi (Buk Song) 69:9

²³ Yesu wa Yerusalem mana Taunga Dalingama, baing lipu xumana dibagu axamang haringindi libudi saing dahatum haringina mana yanoa. ²⁴ Ning Yesu hatum haringina manadi te, namua na xabia lipu longgalo hatumingadingdi. ²⁵ Raxap mana lipu tela baxanga lipudi kuboludingdi na te, namua na xabia axamandi duwa maluxu lipudi hatumingadingia.

3

Yesu Tubatuba Nikodimas

¹ Tauna, lipu tela wa, Parisi tela yanoa Nikodimas. Yudadi yanamiding tela. ² Ila rangua Yesu yambong saing harua na ba, “Lipu Tubatubaingam, am gaxabia ba ung lipu tubatubaingam tela ma rangua Urana. Namua na lipu tela te sanga ba libu axamang haringindi ulibudi nabu Urana wa rangua te.”

³ Yesu haxuya haruangoa bila li: “Maxung sibuna ngabalaung ba, lipu gaxarea hayauxingang luwa te, sanga ba bagu Urana Yonggaxinoa te.”

⁴ Nikodimas xusunga ba, “Nabu lipu tela wa duanga, bing dahayau muli baru? Baruta luxu muli bauna gamonia saing hayau muli?”

⁵ Yesu haxuya ba, “Maxung sibuna ngabal-aung ba, nabu lipu hayauxinganoa sok mana lang xaung Urana Aningonoa te, bing sanga ba luxu Urana Yonggaxinia te. ⁶ Axa sangga xap masok bing sangga, saing axa Urana Aningonoa xap masok bing aningonigo. ⁷ Uraxata uhixi mana haruangua ba, ‘Bing axap hayauxinga

luwa?’ ⁸ Yanga yubua long baruamta muruna mana. Ulungu bibinganoa, ne sanga ba uxabia long baruamta ma mana kimbo ila mana te. Bila balau mana lipudi daxap hayauxingading haunua rangua Urana Aningonoa.”

⁹ Nikodimas xusunga ba, “Alaba sanga ba sok baru?”

¹⁰ Yesu haxuya na ba, “Ung ba ung Isrel lipu tubatubaingam sabanga, ne uxabia axadi bagudi li te? ¹¹ Maxung sibuna ngabalaung ba, am gaharua mana axadi am gaxabiadi ba, saing am gabaxanga axadi am gabagudi, ning ang gaxap haruangamama te, ang gahatum haringina mana te. ¹² Ngaharua nang mana axamang titiamdi saing ahatum haringin te. Binabu nabu ngaharua nang mana axamang long xaiyamdi, bing bagula ahatum haringina manadi baru? ¹³ Waleu ma lipu tela luxu long xaiya te. Ne Lipua Ma Rangua Urana ri long xaiya ma—ing ganina luxu. ¹⁴ Bila Moses goxi moxa babunoa xaiya saing iti mahaing long xoliana, bila balau Lipua Ma Rangua Urana bing bagula diti mahaing, ¹⁵ bu lipu longgalo dahatum haringina mana sanga ba daxap walinga subingang teguama.

¹⁶ “Namua na Urana muruna buk mana lipu titiam longgalo, binabu sina Garang taininau nadi, bu lipu gaxarea dahatum haringina mana bagula dahanggalang te. Tegu. Bagula daxap walinga subingang teguama. ¹⁷ Namua na Urana soxi Garanoa ma titia bu sina salaga nadi mana kuboluding diandi te. Tegu. Soxi ma bu xap lipu

titiandi muli. ¹⁸ Lipu gaxarea dahatum haringina mana bagula daxap salaga mana kuboluding diandi te, ning lipu gaxarea dahatum haringina te dahanggalang masup haruanga, namua na dahatum haringina mana Urana Garang taininau te. ¹⁹ Urana haruangaang suxuyanganama bing: Lulianoa ri ma titia, ning lipudi muruding sibuna mana labianoa. Muruding sibuna mana lulianoa te, namua na kuboludingdi didoa. ²⁰ Lipu longgalo dilibu kubolu diandi hauxading sibuna mana lulianoa, saing bagula disok luliania te, nam kuboludingdi disok sabasabia. ²¹ Ning lipu gaxarea su mana haruanga maxunama ma luxu luliania, bu sanga ba lipudi dibagu maringina ba axadi libudi, libudi mana Urana haringinanoa.”

Lipu Suguangama Yon Baxanga Rangrang Ba Yesu Gaxarea

²² Kimuya baing Yesu gabu lipuxindi dinaxu mana dila titia Yudia. La ba wa ranguadi saing sugua lipudi. ²³ Baing Yon xauna sugua lipudi longga Ainon haxek mana longga Salim, namua na lang xumana duwa mana longga baguba, xaung lipu xumana dima bu daxap langa. ²⁴ (Axadi li disok muga mana dita Yon salak yabania.) ²⁵ Tauna, hakhaxinga tela sok liwe mana lipudi dinaxu mana Yon xaung Yuda tela. Dahakhaxi mana Yudadi kuboludinga didamia axamandi bu disok sigixinga Urana maxania. ²⁶ Baing dima rangua Yon daharua na ba, “Lipu Tubatubaingam, lipua muga wa ranguaung Langga Yodan hataina—lipua ubaxanga

mana—lipua ba hatata sugua lipudi, saing lipu longgalo dila rangua!”

²⁷ Yon haxuya haruangadinga ba, “Nabu Urana wa long xaiya sina axamang tela na lipu tela te, bing sanga ba lipua ba xap te. ²⁸ Ang sibuum alungu haruangagua ngaharua masup ba, ‘Nga Urana Lipuxing Mogunganam te, ne soxi nga muga mana.’ ²⁹ Bila li: Mana yaunga taungam, lipua yau hainga ing ganina yanoa sabanga. Lipu yaunga haunam rianoa li haxek rangua saing yaha bu hauli, saing yaha sibuna bungina lungu waxungtuanoa. Bila balau ngayaha, saing hatata yahanga ba baxagi manga. ³⁰ Lipua ba yanoa bing tubu mala, saing ngayua bing ri.

³¹ “Lipua ri long xaiya ma, ina wa etua mana lipu longgalo. Ne lipu titiam ina yabanoa, ina lipu titiam, saing harua bila lipu titiam. Lipua ri long xaiya ma, ina wa etua mana lipu longgalo. ³² Baxanga axadi bagudi lungudi, ning lipu tela xap haruanganoa te. ³³ Ne lipu gaxarea xap haruanganoa ba hatanga hatuminganoa masok ba Urana lipu maxunam. ³⁴ Namua na lipua Urana soxi ma ba baxanga Urana haruanganoa, namua na Urana sina Aningonoa na masup, subingan tate. ³⁵ Tibuna murung sibuna mana Garanoa saing ta axamandi rimania. ³⁶ Lipu gaxarea hatum haringina mana Garanoa xap walinga subingang teguama, ning lipu gaxarea lungu haruanganoa te bagula bagu walingua te, namua na Urana ating salianoa wa mana.”

Yesu Harua Rangua Haing Samariama

¹ Yesu xabia Parisidi dilungu ba xap lipu xumana disu mana saing suguadi. Saing lipuxindi titingadinga dali Yon lipuxindi. ² Ne Yesu ing sibuna sugua lipudi te, lipuxindi dinaxu mana disuguadi. ³ Xabia dilungu bila ba, binabu yunga titia Yudia saing goxoya mala titia Galili muli.

⁴ Ne daxanga ila mana ba kisi mala mana titia Samaria. ⁵ Baing sok mana long tela wa Samaria duxu ba Sikar, wa haxek mana titia waleu sibuna Yekop sina na garanoa Yosep. ⁶ Baing Yekop langing banggumina wa la ba. Yesu sangganoa malai mana haxangua, binabu rung mari lang bangguming rubinia. Bila xaidap liauba.

⁷ Bungina haing Samariam tela ma bu solia lang, Yesu harua na ba, “Sanga mana ulia nga lang?” ⁸ (Lipuxindi dinaxu mana dila masup gananga sabangia ba bu digim anginga.)

⁹ Binabu haing Samariama harua na ba, “Ung Yuda tela xaung nga haing Samariam. Uxusunga nga ba ngauliaung lang baru?” (Xusunga bila ba namua na Yudadi ditaga rangua Samariadi te.)

¹⁰ Baing Yesu haxuya na ba, “Nabu uxabia yahangua Urana bo ba sina, xaung lipua xusungaung ba ulia lang, nabu uxabia axadi ba, bing bagula uxusunga saing bagula uliaung lang walingam.”

¹¹ Hainga harua na ba, “Lipu sabanga, ung goxola mana nanggola ba usolia lang saing lang banggumina suana. Bagula oxop lang walingamga ba bi? ¹² Ung ba yama dali mugangamama Yekop? Ina sina lang banggumina

li nam saing ing sibuna nung mana, ina xaung garandi xaung morundi.”

¹³ Yesu haxuya na ba, “Lipu longgalo dinung langga li bagula langa ungdi muli, ¹⁴ ning lipu gaxarea dinung langga ngasina, sanga ba langa ungdi muli te. Maxung sibuna, langga ngasina bagula sok lang maxana maluxu mana, bokboga mahaing bungingbunginalo, bu sina walinga subingang teguama.”

¹⁵ Hainga harua na ba, “Lipu sabanga, ulia nga langga ba bu langa ung nga muliu tai. Heku mana ngama la li bu ngasolia lang muli.”

¹⁶ Yesu bala ba, “Ula ubala ayuam, tang gama to.”

¹⁷ Hainga haxuya na ba, “Ayuagu te.”

Yesu harua na ba, “Uharua maxung sibuna bungina uharua ayuam te. ¹⁸ Maxung sibuna, ayuamdi luwadi luwadi hiliadinga ba, saing lipua hatata uwa rangua ayuam te. Haruangama maxung sibuna.”

¹⁹ Hainga harua na ba, “Lipu sabanga, hatata ngabagung Urana lipuxing suxunguxunguam tela. ²⁰ Binabu ubaxanga nanga: Mugangamamdi disabu mana bimbia li, ne ang Yudadi ahaxi mana longga tasabu mana bing Yerusalem. Gaxarea harua maxuna?”

²¹ Yesu harua na ba, “Haing, uhatum haringina mana haruangagua li: Xaidaba mauba, bagula asabu mana Tibura mana bimbia li te xaung bagula asabu mana Yerusalem xauna te. ²² Ang Samariadi asabu mana Urana ne axabia ina te. Ne am Yudadi am gasabu mana Urana saing am gaxabiau, namua na Urana daxanganoa mana

xap lipudi muli wa ranguam. ²³ Ning xaidaba mauba saing ma masup bungina lipu sabunga maxunamdi bagula disabu mana Tibura xaung Aningong haringinganoa xaung haruanga maxunama. Namua na Tibura muruna mana lipua na bila ba disabu mana. ²⁴ Urana ina aningoningo, saing lipuxing sabungamdi bing disabu mana xaung Aningong haringinganoa xaung haruanga maxunama.”

²⁵ Hainga harua na ba, “Ngaxabia Urana Lipuxing Mogunganama bagula ma. Ina lipua duxu ba Kristo. Baing bungina ma, bagula baxanga axamang longgalo nam.”

²⁶ Baing ina naga, Yesu harua na ba, “Nga ba, lipua harua naung ba, nga naga.”

Lipudi Dinaxu Mana Yesu Digoxoya Ma Rangua

²⁷ Hata sibuna li lipuxindi dinaxu mana digoxoya ma, saing dihixi mana, namua na dibagu harua rangua haing tela. Ne dingia tela xusunga te ba, “Ubo mana baraxinta?” kimbo “Baruta uhangixaya rangua?”

²⁸ Baing hainga yunga nanggolanoa la ba, saing goxoya mala ganangia saing harua na lipudi ba, ²⁹ “Ama to, abagu lipu tela bala nga axamang longgalo ngalibudi ba. Bola lipua ba Urana Lipuxing Mogunganama?” ³⁰ Baing ina naga, diyunga gananga disok saing dahaxa mala rangua Yesu.

³¹ Dahaxa malauyu, baing lipuxindi dinaxu mana dibala haringina ba, “Lipu Tubatubaingam, oxong to.”

³² Ne harua nadi ba, “Nga angiagua ang gaxabiadi te.”

³³ Baing lipuxindi dinaxu mana daharua nading ba, “Bola lipu tela xap anginga ma ulia?”

³⁴ Yesu harua nadi ba, “Angiagua bing ngasu mana lipua soxi nga ma ba murunganoa, xaung bing ngasahi oxatanoa. ³⁵ Ang gaxabia haruanga li: ‘Sobak luwadi luwadi disup to, baing bunging xauyangam.’ Ne ngabalang ba, axaxa maxaimdi abagu umangadi! Lipuadi dimalo, ding bila anginga dimoya masup ba lipudi daxauya. ³⁶ Hatata lipu xauyangama xap giminaginoa. Xauya anginga mana walinga subingang teguama, bu sanga ba lipu marang tinginganama gabu lipu xauyangam tang diyaha xauna. ³⁷ Binabu haruanga li lipudi daharua mana ba maxuna: ‘Tela ting marandi saing tela xauya.’ ³⁸ Ngasoxiang mala bu axauya axadi atuxu oxatua manadi te. Teladi dimakasa mana oxatua masup, saing ang ba axauya axamang xaidi mana oxatadingdi.”

Samaria Xumana Dahatum Haringina

³⁹ Samaria xumana mana longga baguba dahatum haringina mana Yesu, namua na haingga ba baxanga ba, “Bala nga axamang longgalo ngalibudi ba.” ⁴⁰ Binabu bungina Samariadi disok mana, duxusunga haringina ba wa ranguadi, saing wa xaidap luwa. ⁴¹ Baing xumana muli dahatum haringina mana namua na dilungu haruangoa.

⁴² Daharua na haingga ba, “Am gahatum haringina mana hatata, ne mana namua haru-angama ing ganina te. Hatata am sibumam am galungu, saing am gaxabia maxung sibuna lipua li lipua Urana mogu ba xap lipu titiamdi muli.”

Yesu Hamaringia Yanam Tela Garanoa

⁴³ Xaidap luwa disup baing Yesu yunga longga ba saing ila titia Galili. ⁴⁴ (Muga Yesu ing sibuna baxanga haruanga maina ba, “Urana lipuxing suxunguxunguama xap yaya sabanga mana ing sibung yabania te.”) ⁴⁵ Bungina sok titia Galili, Galilidi daxap xai. Namua na dibagu masup axamang longgalo libudi long sabangga Yerusalem bungina Taunga Dalingam, namua na ding dila taungia xauna.

⁴⁶ Binabu goxoya mala muli mana longga Kena mana titia Galili, longga muga xugia langa bu sok wain ba. Ne mana long sabangga Kaperneam xaitamoxi lipuxing tela wa, garanoa busi. ⁴⁷ Bungina lipua ba lungu ba Yesu yunga titia Yudia ma Galili, ila rangua saing xusunga haringina ba ri ma hamaringia garanoa, namua na haxek sibuna bo ba matiuba.

⁴⁸ Binabu Yesu harua na ba, “Nabu abagu axamang haringing xuman te, bing bagula ahatum haringina te.”

⁴⁹ Ne yanama harua na ba, “Lipu sabanga, uri ma sap! Nam garagua mati.”

⁵⁰ Yesu haxuya ba, “Ugoxoya mala. Garama bagula wau.”

Lipua hatum haringina mana Yesu haru-anganoa saing ila. ⁵¹ Ri malauyu, baing lipuxing

oxata olanggamdi disok mana, dibala ba garanoa sok xai. ⁵² Bungina xusungadi ba xaidap maxanoa baru garanoa sok xai, daharua na ba, “Sanggung salianoa sup nulau 1:00 xaidap.”

⁵³ Baing ina naga, tibuna hatum muli ba bungina baguba xaidap maxanoa naga Yesu harua na mana ba, “Garama bagula sok xai.” Binabu gabu lipuxing numanamdi dahatum haringina.

⁵⁴ Baing alaba axamang haringing luwa Yesu libu Galili, kimuya mana yunga titia Yudia.

5

Yesu Hamaringia Lipu Tela Kindi Didoa

¹ Kimuya baing Yesu haing mala Yerusalem bungina Yudadi dituxu taunga tela. ² Baing mana Yerusalem, haxek mana Gamgaminga Xaluxing Sipsipkam, lang gamolingang tela wa, duxu Aram xuania ba Betesda. Xahi luwadi luwadi hiliadinga duwa rubinia. ³⁻⁴ Baing mana xahiadi ba, lipu busingam xumana dikinu’*m* tabu—lipu maxa haxatiandi, lipu kidingdi didoa xaung lipu rimading kiding dahamati.* ⁵ Tela wa la ba, king rimandi dahamati niani 38. ⁶ Yesu bagu kinu’*m* tabu la ba saing lungu ba businganoa xap bunging maxaxaya, baing xusunga ba, “Ubo ba usok xai?”

⁷ Lipu busingama haxuya na ba, “Lipu saba, ngaxola mana lipu tela hauli nga ba

* **5:3-4** Buninga teladi daharua ba ...dahamati. Ding diragu lang hataina bokboga mahaing. ⁴ Namua na bunging teladi Toxoratamona uleginama bagula ri mala saing tap langa. Baing lipu gaxarea muga ri langia kimuya mana uleginama tap bagula sok xai, businganoa sup.

ngari langia bungina bokboga. Bungina ngatuba ba ngari maluxu, lipu teladi diri langia muga manga.”

⁸ Baing Yesu harua na ba, “Umesa! Oxop uxaingama saing uhaxa.” ⁹ Hata sibuna li lipua sok xai dup, xap uxainganoa saing haxa.

Alaba sok mana Xaidap Yaguangama, ¹⁰ binabu Yudadi yanamidingdi daharua na lipua sok xai ba, “Hatata Xaidap Yaguangama! Hanaunaungua bili mana oxoxi uxaingama.”

¹¹ Ne haxuya nadi ba, “Lipua hamaringia nga ba harua nanga ba, ‘Oxop uxaingama saing uhaxa.’”

¹² Binabu duxusunga ba, “Lipua balaung ba oxop uxaingama saing uhaxa ba gaxarea?”

¹³ Ne Yesu luxu mana burangua wa la ba saing bagu te, bala mana yanoa te, binabu lipua ba xabia te.

¹⁴ Mena baing Yesu bagu lipua ba Urana Numang yabania, saing harua na ba, “Ubagu, usok xai muli baing. Usauya kubolua ulibu kubolu diandi ba, nam bunging diang sibuna xapkung.”

¹⁵ Lipua ila saing bala Yudadi yanamidingdi ba, “Lipua hamaringia nga bing Yesu.”

Walingua Ma Rangua Urana Garanoa

¹⁶ Binabu Yudadi yanamidingdi dungguti disina salaga na Yesu, namua na libu axadi ba mana Xaidap Yaguangama. ¹⁷ Ne Yesu haxuya nadi ba, “Tibugu bungingbunginalo tuxu oxatanoa ma ma laing hatata, saing nga xauna ngatuxu oxatua.” ¹⁸ Namua naga Yudadi dahaxi

sibuna mana disai daxanga ba dung mati. Namua na dali hanaunaungadingdi mana Xaidap Yaguangama ing ganina te. Tegu. Xauna harua ba Urana ina Tibuna naga, saing mana haruanga ba libu ina hasusu rangua Urana.

¹⁹ Yesu haxuya haruangadinga bila li: “Maxung sibuna ngabalang ba, Urana Garanoa sanga ba libu axamang tela mana ing sibung murunganoa te. Ne axamang baruamta bagu Tibuna libu, ina libu ing ganina, namua na baraxinta Tibuna libu, bing Garanoa libu xauna.

²⁰ Namua na Tibuna murung sibuna mana Garanoa saing hatanga axadi libudi na. Baing bagula hatanga na oxata haringing teladi bo ba Garanoa libudi. Baing ina naga, oxatadi ba bagula didali axadi abagudi li, bu ahixi manadi. ²¹ Namua na Tibuna iti matiadi mesa saing sina walinga nadi, baing bila balau Garanoa sina walinga na lipu gaxarea muruna manadi. ²² Xauna, Tibuna suxuya lipu tela te. Ning ta oxata suxuyangam longgalo Garanoa rimania. ²³ Libu bila ba bu lipu longgalo disina yaya na Garanoa bila disina yaya na Tibuna. Lipu gaxarea disina yaya na Garanoa te, lipuadi ba disina yaya na Tibuna soxi ma ba te.

²⁴ “Maxung sibuna ngabalang ba, lipu gaxarea dilungu haruangagua saing dahatum haringina mana ina soxi nga ma, ding daxap walinga subingang teguama, saing bagula daxap salaga mana kuboludingdi te. Ne diyunga matiyua, saing dikisi mala walingia. ²⁵ Maxung sibuna ngabalang ba, xaidaba mauba saing ma ba, bungina matiadi bagula dilungu Urana Garanoa

waxungtuanoa, saing lipu gaxarea dilungu bagula duwa. ²⁶ Namua na daxanga walingama wa Tibuna rimania, saing bila balau ta daxanga walingama Garanoa rimania xauna. ²⁷ Baing Tibuna sina yaya na bu suxuya lipudi namua na ina Lipua Ma Rangua Urana.

²⁸ “Labu ahixi mana haruangagua liu tai, namua na xaidaba ma yu bungina lipu longgalo duwa gobagobadingia bagula dilungu Lipua Ma Rangua Urana waxungtuanoa, ²⁹ saing disok sanguadi. Lipu gaxarea dilibu kubolu xaidi bagula dimesa muli bu daxap walinga subingang teguama. Ne lipu gaxarea dilibu kubolu diandi bagula dimesa muli bu daxap suxuyanga salakkama.”

Dibaxanga Ba Yesu Gaxarea

³⁰ Yesu haruauyu, harua ba, “Mana nga murungagua sanga ba ngalibu axamang tela te. Ne ngasuxuya lipudi bila Tibugu bala nga ing ganina. Saing suxuyangagua maring, namua na ngasai daxanga mana ngalibu murungagua te, ngasai daxanga mana ngalibu ina soxi nga ma ba murunganoa. ³¹ Nabu nga ganigu ngabaxanga nga, bing sanga ba lipudi daharua ba haruangagua maxun te. ³² Ne tela wa, baxanga nga. Tibugu baing. Saing ngaxabia haruanganoa manga bing maxuna.

³³ “Ang ba asoxi ulekdi mala rangua Lipu Suguangama Yon saing baxanga haruanga maxunama. ³⁴ Ne baxangangua haringia ngayua ma rangua lipudi te. Ning ngaharua mana Yon baxanganoa bu ahatum haringina saing

Urana bagula xapkang muli. ³⁵ Yon bila nagung tela lu binabu sina lulianoa nang, saing ang gayaha mana lulianoa mongaita.

³⁶ “Ne baxanganga hatanga nga masok tela wa, dali Yon haruanganoa baxanga nga. Oxatagua baing. Namua na oxatua Tibugu sina nanga bu ngasahi ba, oxata ba baxanga ba Tibugu soxi nga ma. ³⁷ Baing Tibugu, ina soxi nga ma, ina naga baxanga nga. Waxungtuanoa alungu bunging tela te, saing babunoa abagu bunging tela te, ³⁸ saing haruanganoa wa maluxu mang te, namua na ahatum haringina mana lipua soxi ma ba te. ³⁹ A waxata haringina ba axap xabianga mana Xuanoa, namua na ahagaxa ba nabu atubatuba manadi bing bagula axap walinga subingang teguama. Xuana naga baxanga nga ba, ⁴⁰ ning hauxaim ba ama rangua nga bu axap walinga ba.

⁴¹ “Yaya sabanga lipudi dibo ba disina nanga, ngahatumia te, ⁴² ne ngaxabiangu. Ngaxabia ba maluxu mang, ang muruim mana Urana te. ⁴³ Ngama Tibugu yania, saing ang gaxap nga te. Ning nabu lipu tela ma ing sibung yania, bing bagula axap. ⁴⁴ Ang muruim mana axap yaya ranguang, ning muruim mana axap yaya rangua Urana taininau te. Binabu sanga ba ahatum haringina baru?

⁴⁵ “Bola ahatum ba bagula ngatang haruangua Tibugu maxania? Tegu. Lipua tang haruangua bing Moses, lipua ata ragunga mana, ahagaxa ba hauliang. ⁴⁶ Nabu maxuna ahatum haringina mana Moses, bing sanga ba ahatum haring-

ina manga xauna, namua na bung haruangua manga. ⁴⁷ Ning nabu ahatum haringin te mana haruanguanoa bung, bing bagula ahatum haringina mana haruangua baru?"

6

Yesu Haxang Lipu 5,000

(Matyu 14:13-21; Mak 6:32-44; Luk 9:10-17)

¹ Kimuya, Yesu kisi mala Lang Gamolingania Galili hataina. (Lang gamolingana ba yan tela Taibirias.) ² Baing buranga sabanga disu mana, namua na dibagu axamang haringindi libudi bungina hamaringia lipu busingamdi. ³ Baing Yesu haing mala mana xaxagang tela saing rung mari rangua lipuxindi dinaxu mana. ⁴ Baing Yudadi Taungading Dalingama ma haxekkuba.

⁵ Bungina Yesu bagu mahaing saing bagu buranga sabanga dima rangua, harua na Pilip ba, "Bagula tagim salanga bi bu lipuadi li daxang?"

⁶ Xusunga bila ba bu tuba ing ganina, namua na xabia masup baraxinta bagula libu.

⁷ Pilip haxuya na ba, "Lipu tela waxata sobak
⁸ giminaginoa sanga ba gim salanga sanga mana taining tainina daxang monga monga te!"

⁸ Lipuxindi dinaxu mana tela, yanoa Andru, Saimon Pita kixinginoa, harua ba, ⁹ "Bagu ganung tela li. Songing luwa xaung salanga luwadi luwadi hiliadinga ditongtongia mana bali. Ning anginga kaxukana bila li sanga mana buranga li baru?"

¹⁰ Yesu harua ba, "Abala lipudi ba dirung mari." Tatubang xumana duwa la ba, saing

dirung mari. Lupdi ding ganiding bila 5,000. ¹¹ Baing Yesu xap salangadi, harua xai sibuna mala rangua Urana, saing tuxu sinak mana lipuadi dirung ba, saing daxang sanga ba. Libu taininau mana songdi xauna.

¹² Ding longgalo daxang sanga ba, baing harua na lipuxindi dinaxu mana ba, “Agugunia anginga hataindi duwauyu, nam teladi didoa olang.” ¹³ Binabu diguguniadi saing digam daba 12 dibaxagi mana anginga hataindi duwauyu mana salanga luwadi luwadi hiliadinga lipuadi daxang ba.

¹⁴ Lipudi dibagu axamang haringina ba Yesu libu, baing dungguti daharua ba, “Maxung sibuna lipua li Urana Lipuxing Suxunguxunguama mogu ba ma titia.” ¹⁵ Ne Yesu xabia ba dibo ba dituxu dimogu xaitamoxidinga, binabu yungadi muli saing haing mala xaxagania bu ing ganina wa.

*Yesu Haxa Lang Ubunia
(Matyu 14:22-33; Mak 6:47-51)*

¹⁶ Bungbung sibuna baing lipuxindi dinaxu mana diri mala lang gamolingania. ¹⁷ Baing dahaing wagia bu dikisi mala long sabangga Kaperneam, wa lang gamolingang hataina. Labi-anoa sok, ne Yesu ma ranguadi teguyu. ¹⁸ Yang haringina yubua saing rubadi dahaung. ¹⁹ Dui mala bila kilomita luwadi luwadi hiliadinga, baing dibagu Yesu sok haxek wagia, haxa tek ubunia, baing dimaxuwa buk. ²⁰ Ne harua nadi ba, “Nga naga. Labu amaxuwau tai.” ²¹ Baing ina naga, diyaha ba daxap mahaing wagia. Baing

hata sibuna li wagua sok tek rubinia dila mana ba.

²² Buragina baing buranga duwa lang gamolingang hataina ba dibagu daxabia xai wagang tela wa te. Nulau taininau ing ganina wa—wagua lipuxindi dinaxu mana dahaing dila mana ba. Daxabia Yesu ila ranguadi te, ne ding ganiding dila. ²³ Baing Taibirias wagading teladi diri haxek mana longga lipudi daxang salangua kimuya mana Toxoratamona harua xai sibuna mala rangua Urana. ²⁴ Buranga dibagu daxabia Yesu wa te xaung lipuxindi dinaxu mana xauna duwa te, binabu dahaing mana xai waganadi ba saing dila long sabangga Kaperneam bu disai mana Yesu.

Yesu Salanga Walingam

²⁵ Bungina disok mana Yesu lang gamolingang hataina, duxusunga ba, “Lipu Tubatubaingam, bungintabi uma la li?”

²⁶ Yesu haxuya nadi ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, ang gaxang salangadi sanga ba, saing mana namua naga asai manga. Ne mana axamang haringindi ngalibudi, tegu. ²⁷ Labu awaxata mana axap anginga dibuyau tai. Tegu. Bing awaxata mana axap anginga wa bungingbunginalo, anginga mana walinga subingang teguama. Lipua Ma Rangua Urana bagula sina nang. Namua na Tibuna sina yaya sabanga na bu libu bila ba.”

²⁸ Baing duxusunga ba, “Bagula am garia baru bu am gatuxu oxatadi Urana muruna manadi?”

²⁹ Yesu haxuya nadi ba, “Urana oxatanoa bila li: Bing ahatum haringina mana lipua soxi ma ba.”

³⁰ Binabu duxusunga ba, “Axamang haringing baruamta bagula ung ba ulibu bu am gabagu, binabu am gahatum haringina maung? Bagula uria baru? ³¹ Mugangaradi daxang anginga duxu ba ‘manna’* long xoliana, bila dibung Urana Xuania ba, ‘Sina salanga ma long xaiya nadi bu daxang.’[✠]”

³² Baing Yesu harua nadi ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, lipua sina salanga ma long xaiya nang bing Moses tate. Ne Tibugu sina salanga maxunama ma long xaiya nang. ³³ Namua na salangua Urana sina, ina lipua ri long xaiya ma saing sina walinga na lipu titiamdi.”

³⁴ Baing daharua na ba, “Lipu Sabanga, usina salanga ba nam bungingbunginalo!”

³⁵ Baing Yesu baxanga nadi ba, “Nga ba salanga walingam. Lipu gaxarea ma rangua nga bagula gesagina te, saing lipu gaxarea hatum haringina manga bagula langa ung te. ³⁶ Ning ngabalang masup ba, abagu nga ne ahatum haringina te. ³⁷ Lipuadi Tibugu sinadi nanga, bagula dima rangua nga, saing lipu gaxarea ma rangua nga, bagula ngasuka te. ³⁸ Namua na ngari long xaiya ma bu ngasu mana nga murungagua te. Ne ngama bu ngasu mana ina soxi nga ma ba ing murunganoa. ³⁹ Baing ina soxi nga

* **6:31** manna—Anginga ba Urana sina na Isreldi bungina duwa long xoliana. Ubagu Xapdi Muli (Kisim Bek) 16. ✠ **6:31** Xapdi Muli (Kisim Bek) 16:4; Niamaya (Nehemia) 9:15; Olaidi (Buk Song) 78:24-25

ma, ing murunganoa bing: Lipu longgalo sinadi nanga, bagula ngayunga tela hanggalang te. Ne bagula ngaitidi mesa muli xaidap subingania. ⁴⁰ Namua na Tibugu murunganoa bing lipu longgalo dibagu Garanoa xaung dahatum haringina mana bagula daxap walinga subingang teguama, saing bagula ngaitidi mesa muli xaidap subingania.”

⁴¹ Baing ina naga, Yudadi dungguti daharungia namua na harua ba, “Nga salanga ri long xaiya ma.” ⁴² Daharua ba, “Lipua li Yesu, Yosep garanoa naga? Baungtibundi, am gaxabia dingtangu. Binabu hatata harua ba ina ri long xaiya ma baru?”

⁴³ Baing Yesu haxuya nadi ba, “Labu aharungia nga liwe manggu tai. ⁴⁴ Lipu tela sanga ba ma rangua nga mana ing murunganoa te. Tegu. Tibugu soxi nga ma, xai hatuminganoa to bu ma rangua nga, saing bagula ngaiti mesa muli xaidap subingania. ⁴⁵ Urana lipuxing suxunguxunguama Aisaya bung ba: ‘Bagula ding longgalo daxap tubatubaingua rangua Urana.’[✧] Lipuadi dilungu Tibugu haruanganoa xaung daxap tubatubainganoa, ding dima rangua nga. ⁴⁶ Lipu tela bagu Tibugu te. Ina ma rangua Urana ing ganina bagu Tibugu. ⁴⁷ Maxung sibuna ngabalang ba, lipu gaxarea hatum haringina, ina xap walinga subingang teguama. ⁴⁸ Nga salanga walingama. ⁴⁹ Heku mugangaimdi daxang anginga duxu ba manna long xoliana. Ding dimati ba. ⁵⁰ Ning salanga baguli ri long xaiya ma, bu lipu gaxarea daxang sanga ba

✧ 6:45 Aisaya (Aisaia) 54:13

dimati te. ⁵¹ Nga ba salanga walingam ri long xaiya ma. Lipu gaxarea xang salanga li, bing bagula wa bungingbunginalo. Baing salanga li bagula ngasina bu lipu titiamdi daxap walingua, bing mututungagua.”

⁵² Baing Yudadi dungguti dahakhaxi haringina liwe mading ba, “Lipua li sanga sina mututunganoa nam bu am gaxang baru?”

⁵³ Binabu Yesu harua nadi ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, nabu axang Lipua Ma Rangua Urana mututunganoa te xaung anung sibinoa te, bing walingua sanga ba wa maluxu mang te. ⁵⁴ Lipu gaxarea daxang mututungagua xaung dinung sibigua bing daxap walinga subingang teguama, saing bagula ngaitidi mesa xaidap subingania. ⁵⁵ Namua na mututungagua anginga maxunam xaung sibigua nunginga maxunam. ⁵⁶ Lipu gaxarea daxang mututungagua xaung dinung sibigua, ditaga rangua nga, xaung ngataga ranguadi xauna. ⁵⁷ Tibugu wa bungingbunginalo, ina soxi nga ma. Binabu mana ing haringinganoa ngawa bungingbunginalo. Binabu lipu gaxarea daxang mututungagua bagula duwa namua na ngaharingiadi bila ba. ⁵⁸ Alali salangua ri long xaiya ma. Mugangaimdi daxang anginga duxu ba manna, saing dimati. Ning lipu gaxarea daxang salanga li bagula duwa bungingbunginalo.” ⁵⁹ Baxanga haruanganoa ba bungina tubatuba lipudi Yudadi sabungading numania Kaperneam.

Lipu Xumana Dinaxu Mana Yesu Diyunga

⁶⁰ Lipuxindi dinaxu mana dilungu haruangana ba, baing xumana daharua ba, “Tubatubaikka li haxi baru! Gaxarea sanga ba xap?”

⁶¹ Ne Yesu xabia hatumingania lipuxindi dinaxu mana daharungia bila ba. Binabu xusun-gadi ba, “Baruta? Haruanga li hanggalangia hatumingaimdi? ⁶² Baing nabu abagu Lipua Ma Rangua Urana haing mala longga wa muga, bing baruta? ⁶³ Urana Aningonoa ba sina walingua. Sangga sanga ba hauliang monga te. Haruanga nga ngabaxanga nang ba ma rangua Urana Aningonoa saing sina walingua. ⁶⁴ Ning angia teladi ahatum haringin te.” (Yesu harua bila ba namua na lipu gaxarea dahatum haringina mana te, ina xabiadi muga. Xabia lipu gaxarea bagula ta bixuandi rimadingia xauna.) ⁶⁵ Haruauyu, harua ba, “Namua naga ngabalang ba lipu tela sanga ba ma rangua nga mana ing murunganoa te. Tibugu xai hatuminganoa to bu ma rangua nga.”

⁶⁶ Baing mana xaidapka baguba saing ila, lipuxindi xumana dinaxu mana diyamu saing diyunga. Dinaxu mana muli te.

⁶⁷ Binabu Yesu xusunga Lipu 12 ba, “Baruta? Ang xauna abo ba ayunga nga?”

⁶⁸ Baing Saimon Pita haxuya na ba, “Toxorata-mona, bagula am gala rangua gaxarea? Ung ganim haruangama mana walinga subingang teguama. ⁶⁹ Am gahatum haringina xaung am gaxabia ba ung Urana Lipuxina Mogu Naina.”

⁷⁰ Baing Yesu haxuya nadi ba, “Maxuna ng-amoguang Lipu 12, bo? Ning angia tela, ina bila

xaungadi yanamidinga!" ⁷¹ (Harua mana Yudas, Saimon Iskariot garanoa, ina Lipu 12 tela, ne kimuya ta bixuandi rimadingia.)

7

Yesu Ila Mana Taunga Xahiamdi

¹ Kimuya, Yesu haxa mauli titia Galili. Bo ba haxa mauli maluxu'm titia Yudia te, namua na Yudadi yanamidingdi disai daxanga ba dung mati. ² Ne, bungina Yudadi Taungading Xahiamdi* ma haxek, ³ Yesu kixingindi daharua na ba, "Usauya titia baguli saing ula titia Yudia, bu lipuximdi dinaxu maung dibagu axamang haringindi ulibudi. ⁴ Namua na nabu lipu tela bo ba ramramo sabanga, bing bagula tuxu oxatanoa hisangia te. Nabu ulibu oxatadi li, xai mana uhatangaung na lipu titiam longgalo." ⁵ Kixingindi daharua bila ba namua na ding xauna dahatum haringina mana te.

⁶ Binabu Yesu baladi ba, "Xaidabigua ma teguyu. Ne xaidap longgalo daxai mang. ⁷ Lipu titiamdi sanga ba hauxading sibuna mang te, ning hauxading sibuna manga namua na nga ngabaxanga ba kuboludingdi didoa. ⁸ Ang ba ahaing mala Taungia. Ne hatata nga ba bagula ngahaing mala mana Taunga baguba te, namua na xaidabigu sibunoa ma teguyu." ⁹ Harua bila ba laing sup, baing wa Galiliyu.

* **7:2** Mana Yudadi taungadinga baguba, duwa mana xahidi bila mugangadingdi dilibu waleu sibuna rangua Moses long xoliana. Dituxu taungua ba xaidap 7 mana Septemba kimbo Oktoba, saing diyaha mana wain dingia xaung olibiding xaindi dimoya.

¹⁰ Ning, kimuya mana kixingindi dahaing mala Taungia masup, haing mala xauna, ne ila sabasabia te, ila hisangia. ¹¹ Tauna, mana Taunga Yudadi yanamingdi disai mana saing duxusunga ba, “Lipua ba kabila?”

¹² Baing buranga daharungia ila ma liwe mad-ing. Tela dahakhaxi ba, “Lipu xai.”

Ne teladi daharua ba, “Tegu, tuxu murak mana lipudi.” ¹³ Ne lipu tela harua sabasabia mana te, namua na dimaxuwa mana Yudadi yanamingdi.

Yesu Tubatuba Taungia

¹⁴ Taunga xaidabindi dila lia, baing Yesu haing mala Urana Numang yabania saing ungguti ba tubatuba lipudi. ¹⁵ Yudadi dihixi mana haru-anganoa. Daharua ba, “Lipua ba ila numa tubatubaikkamia te, ning xap xabiangua bi?”

¹⁶ Binabu Yesu haxuya nadi ba, “Tubatubain-gagua ngayua te. Ma rangua ina soxi nga ma. ¹⁷ Lipu gaxarea dahamaringia hatumingad-ingdi ba disu mana Urana murunganoa, bagula daxabia xai mana tubatubaikka li ma rangua gaxarea. Bagula daxabia ba ma rangua Urana kimbo ngaharua mana nga sibugu hatumin-gagua ing ganina. ¹⁸ Lipu gaxarea harua mana ing sibung hatuminganoa ing ganina, bo ba xap yaya naina. Ne lipu gaxarea waxata bu sina yaya na ina soxi ma, lipua ba lipu haruanga maxunama, xola mana languangua. ¹⁹ Moses sina hanaunaungua nang, bo? Ning angia tela su mana te. Baruta atuba ba aung nga mati?”

²⁰ Buranga dahaxuya ba, “Xaunga wa maung! Gaxarea bo ba unggung mati?”

²¹ Yesu harua nadi ba, “Ngalibu axamang haringing taininau mana Xaidap Yaguangama, saing ang longgalo ahixi mana. ²² Ne ang gawax-ata mana Xaidap Yaguangama xauna, bungina asu mana Moses hanaunaunganoa mana axuxu sangga. (Ne Moses ungguti kubolua taxuxu lipudi sanggadingdi te, kubolua ba ma rangua mugangaradi muga mana Moses.) ²³ Baing ina naga, abo ba adali Moses hanaunaunganoa te, binabu axuxu garadi sanggadingdi mana Xaidap Yaguangama. Bila balau, bing baruta agamia nga mana kubolugua ngahamaringia lipu tela sanggang longgalo mana Xaidap Yaguangama? ²⁴ Labu asuxuya kuboludi olang maxaimiau tai. Bing asuxuya kuboludi mana suxuyanga maringina.”

Maxung Sibuna Yesu Bing Kristo Bo?

²⁵ Tauna, Yerusalem teladi dungguti duxungung ding ba, “Lipua ba lipua yanamiradi dibo ba dung mati naga? ²⁶ Baing bagu hatata wa, tubatuba sabasabia lo, saing duxukxugia te! Bola yanamiradi daxabia ba maxung sibuna ina Urana Lipuxing Mogunganama? ²⁷ Ning am gaxabia lipua li yabanoa. Ne bungina Urana Lipuxing Mogunganama ma, lipu tela bagula xabia yabanoa te.”

²⁸ Yesu tubatuba Urana Numang yabaniauyu, baing harua sabanga ba, “Ang gaxabia nga, saing ang gaxabia yabaguau? Ne ngama la li mana nga murungagua te. Ina soxi nga ma, ina lipu

haruanga maxunama. Saing ang gaxabia ina te.
²⁹ Nga ba ngaxabia ina, namua na ngama rangua, saing soxi nga ma.”

³⁰ Baing ina naga disai daxanga ba dituxu, ne rimading tela haing mana te, namua na xaidabinoa ma teguyu. ³¹ Ne lipu xumana mana burangua dahatum haringina mana. Daharua ba, “Bungina Urana Lipuxing Mogunganama ma, axamang haringindi libudi sanga ba didali axamang haringindi lipua li libudi te!”

³² Parisidi dilungulungu buranga dahabolabola haruanga bila ba liwe mading. Binabu lipu hananiangamdi yanamidingdi digabu Parisidi disoxi lipu Urana Numang wasanganamdi mala bu dituxu Yesu.

³³ Baing Yesu harua ba, “Ngawa ranguang bunging gamoita, saking bagula ngala rangua ina soxi nga ma. ³⁴ Bagula asai manga, ne bagula asok manga te. Saing longga nga ngawa mana, sanga ba ang gala mana te.”

³⁵ Baing Yudadi yanamidingdi daharua nading ba, “Bagula lipua ba ila bi bu sanga ba tasok mana te? Bagula ila rangua bakbagira duwa hataing hataina rangua Grikdi titi telamdi bu tubatuba Grikdi? ³⁶ Haruangang namuxina baru? Namua na harua ba, ‘Bagula asai manga, ne bagula asok manga te.’ Baing xauna harua ba, ‘Longga nga ngawa mana, sanga ba ang gala mana te.’”

³⁷ Taunga xaidabing kimuama ma, xaidabing sabangua baing, saking Yesu mesa saing harua sabanga ba, “Lipu gaxarea langa ung, bing sanga ba ma rangua nga bu nung. ³⁸ Lipu gaxarea

hatum haringina manga, Urana Xuang haru-
anganoa bagula aningona, saing lang walingama
bagula luki sangua lunoa.”³⁹ Bungina harua bila
ba, harua mana Urana Aningonoa lipudi daha-
tum haringina mana ba bagula daxap kimuya.
Mana xaidapka ba Urana Aningonoa ma teguyu,
namua na Yesu xap ralanoa teguyu.

⁴⁰ Buranga dilungu haruanga li, baing teladi
daharua ba, “Maxung sibuna lipua li Urana
Lipuxing Suxunguxunguama tata ragunga mana
baing.”

⁴¹ Teladi daharua ba, “Ina Urana Lipuxing
Mogunganama.”

Baing teladi duxusunga ba, “Urana Lipuxing
Mogunganama sanga ba sok ma sangua Galili
baru?†⁴² Urana Xuanoa harua ba Lipuxing
Mogunganama bagula sok maluxu’*m* Xaitamoxi
Debit bakbaginoa, mana longga Betlehem, Debit
yabania.”⁴³ Binabu lipudi dahata ding mana
Yesu gaxarea.⁴⁴ Teladi dibo ba dituxu, ning tela
ta rimang tela mana te.

Yudadi Yanamidingdi Dahatum Haringin Te

⁴⁵ Sup, baing lipu Urana Numang
wasanganamdi digoxoya mala rangua lipu
hananiangamdi yanamidingdi xaung Parisidi.
Yanamidingdi duxusungadi ba, “Baruta atuxu
axap ma te?”

⁴⁶ Lipu wasangamdi dahaxuya ba, “Waleu ma
lipu tela harua bila lipua ba te!”

† **7:41** Yesu bauna hayau longga Betlehem, bakbagindi Xaita-
moxi Debit yabadinga, ne lipuadi ba dahagaxa ba bauna hayau
Galili.

⁴⁷ Parisidi dibaladi ba, “Baruta? Tuxu murak mang xauna? ⁴⁸ Lipu yanamiding tela kimbo Parisi tela hatum haringina mana? Tegu! ⁴⁹ Ning buranga li dahasuxi mana hanaunaungua. Urana bagula hanggalangiadi.”

⁵⁰ Ne Nikodimas, dingia tela muga ila rangua Yesu ba, xusunga ba, ⁵¹ “Hanaunaungaroa harua xai mana lipu tela xap salaga nabu talungu muga te bu taxabia kubolunoa? Tegu. Talungu to.”

⁵² Dahaxuya ba, “Bola ung ba yabama titia Galili xauna? Usai haruanga Urana Xuania to, baing bagula ubagu uxabia Urana lipuxing suxunguxunguam tela mesa sangua Galili te.”

[Hataing Yon 7:53–8:11 wa mana xailong mugamugangam sibundi te.]‡

⁵³ Baing taining tainina dila ding numadingia.

8

Dituxu Haing Miaxuama Daxap Ma Rangua Yesu

¹ Ne Yesu ila Xaxagana Olip. ² Buraraging sibuna Yesu ila Urana Numang yabania muli. Lipudi dima digugunia taxiya, saing rung mari saing tubatubadi. ³ Lipu hanaunaunga tubatubainganamdi digabu Parisidi dituxu haing tela bungina kinu mua rangua lipu tela, ina ayuanoa te, daxap ma. Dita mali buranga maxadingia ⁴ saing daharua na Yesu ba, “Lipu Tubatubaingam, am gatuxu haingga li bungina kinu rangua lipu tela ayuanoa te. ⁵ Baing

‡ **7:52** Lipu xabiangamdi dahatum ba Yon bung hataina baguli te.

mana Moses hanaunaunganoa, harua ba taxatu hainggadi na bila ba siangia mati. Ne ung ba uharua baru?" ⁶ Daharua bila ba bu dituba, bu daxap namua bu disu haruanga na.

Ne Yesu yuyu mari saing ungguti ba bung titia rimang uxunia. ⁷ Duxusunga xusunga mala, baing Yesu mesa li maringina saing harua nadi ba, "Nabu angia tela xola mana kubolu diana, bing sanga ba ting sianga muga mana." ⁸ Yesu yuyu mari muli saing bung titia.

⁹ Ne bungina dilungu haruanganoa, dila tain-ing tainina, muga lipu haringindi dila, gananduni dila kimu. Disup mala baing Yesu ing ganina wa rangua haingga ba li maxania. ¹⁰ Yesu mesa li maringina saing xusunga ba, "Haing, lipuadi ba dila bi? Tela wauyu bu su haruanga naung te?"

¹¹ Harua ba, "Lipu Sabanga, tela wa te."

Baing Yesu harua ba, "Nga xauna bagula ngasu haruanga naung te. Ula, saing hatata labu ulibu kubolu diana muliu tai."

Yesu Titia Lulianoa

¹² Yesu harua na lipudi muli, harua ba, "Nga titi lulianoa. Lipu gaxarea naxu manga bagula haxa labiania te, ning bagula xap luliang walingam."

¹³ Parisidi duxukxugia ba, "Ung sanga ba uhatanga ba haruangama maxuna te, namua na oxola mana lipu tela haringia haruangama. Haruanga ubaxangaung mana haruanga olang."

¹⁴ Yesu haxuya nadi ba, "Heku ngabaxanga nga, haruangagua maxuna, namua na ngaxabia

longga ngama mana saing ngaxabia longga ngala mana. Ning ang gaxabia longga ngama mana kimbo longga ngala mana te. ¹⁵ Ang ba asu mana lipu titiamdi kuboludinga bungina asuxuya. Ne ngasuxuya lipu tela te. ¹⁶ Ning nabu ngasuxuya, bing kubolugu ngasuxuya mana bagula maring, namua na nga ganigu ngasuxuya te, ne ngagabu Tibugu soxi nga ma ba tam gasuxuya. ¹⁷ Mana ang hanaunaungaima dibung ba nabu lipu luwa tang dibaxanga taininau, bing haruangadinga maxuna. ¹⁸ Ngabaxanga nga. Saing lipu tela baxanga nga bing Tibugu soxi nga ma ba.”

¹⁹ Binabu duxusunga ba, “Tibum wa bi?”

Yesu haxuya ba, “Ang gaxabia nga te, xaung Tibugu xauna te. Nabu axabia nga, bing bagula axabia Tibugu xauna.” ²⁰ Harua haruanga ba bungina wa Urana Numang yabania, haxek mana longga dita siang hananiangama. Ning lipu tela tuxu te, namua na xaidabinoa ma teguyu.

²¹ Yesu harua nadi muli ba, “Bagula nga ngasauyang, saing bagula asai manga, ne bagula amatia kuboluim diandi. Longga nga ngala mana, sanga ba ang gama mana te.”

²² Binabu Yudadi yanamidingdi duxusunga liwe mading ba, “Bagula ina ung ina mati? Bola namua harua ba, ‘Longga ngala mana, sanga ba ang gama mana te?’”

²³ Ne harua nadi ba, “Ang ba lipu hawamdi, nga ba lipu etaloama. Ang ba lipu titiamdi, ne nga ba lipu titiam tela te. ²⁴ Namua naga ngabalang ba bagula amatia kuboluim diandi.

Nabu ahatum haringina te ba nga ina, bing maxung sibuna bagula amatia kuboluim diandi.”

²⁵ Duxusunga ba, “Ung gaxarea?”

Yesu haxuya ba, “Nga lipua ngaharua mana waleu ma hatata naga. ²⁶ Nga haruangagu xumana sanga ba ngasuxuyang manadi. Ne ina soxi nga ma, ina lipu haruangang maxunam. Ngabala lipu titiamdi haruanga ngalungu rangua ing ganina.”

²⁷ Daxabia ba harua nadi mana Tibuna te. ²⁸ Binabu Yesu harua ba, “Bungina aiti Lipua Ma Rangua Urana mahaing, bagula axabia ba nga ina, xaung ngalibu axamandi mana murungagua te. Ne ngaharua bila Tibugu tubatuba nga ing ganina. ²⁹ Lipua soxi nga ma ba, ina wa rangua nga, saing yunga nga ganigu ngawa te. Namua na bungingbunginalo ngalibu axadi dilibu yaha.” ³⁰ Harua bila ba, baing bunging taininau lipu xumana dahatum haringina mana.

Ebrahim Garandi

³¹ Baing Yesu harua na Yudadi dahatum haringina mana ba, “Nabu asu mana haruangagua, bing awa lipuxigu sibundi dinaxu manga.

³² Baing bagula axabia haruanga maxunama, saing haruanga maxunamga ba bagula lubang bu ayunga walinga oxata olanggama.”

³³ Dahaxuya na ba, “Am Ebrahim bakbagindi, saing am gawa lipu tela lipuxing oxata olanggamdi bunging tela te. Uharua ba bagula haruanga ba lubam bu am gayunga walinga oxata olanggama baru?”

³⁴ Yesu haxuya nadi ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, lipu longgalo dilibu kubolu diandi, ding duwa kubolu diana lipuxing oxata olanggamdi. ³⁵ Lipu oxata olanggamdi duwa maluxu’m numa moxong bakbaginoa bungingbunginalo te. Ning numa moxong garanoa wa maluxu’m bakbaginoa bungingbunginalo. ³⁶ Baing ina naga, nabu Urana Garanoa lubang bu ayunga walinga oxata olanggama, bing maxung sibuna bagula agiti mala sangua axadi digoxiang. ³⁷ Ngaxabia ang Ebrahim bakbagindi. Ning abo ba aung nga mati, namua na hauxaim mana asina ganangang tela maluxu mang ba axap haruangagua. ³⁸ Ngaharua nang mana axadi ngabagudi bungina ngawa rangua Tibugu, saing ang ba alibu axadi alungudi rangua tibumim.”

³⁹ Dahaxuya na ba, “Ebrahim tibumam.”

Yesu harua nadi ba, “Nabu ang Ebrahim garang sibundi, bing bagula alibu kuboluadi Ebrahim libudi. ⁴⁰ Ning bila li: Ang gahaxi ba aung nga mati namua na ngaharua nang haruanga maxunama ngalungu rangua Urana. Ebrahim libu bila ba te. ⁴¹ Ang galibu kuboluadi tibumim libudi.”

Baing dibala ba, “Am ba am gasok olang daxangia te! Am Tibumam taininau ing ganina—Urana!”

Satan Garandi

⁴² Yesu harua nadi ba, “Nabu maxuna Urana Tibumim, bagula muruim sibuna manga, namua na ngama rangua Urana saing hatata ngawa la li. Ngama mana nga murungagua te, ning ina soxi

nga ma. ⁴³ Baruta haruangagua sok rangrang mang te? Namua bing hauxaim mana alungu tubatubaingagua. ⁴⁴ Ang ba tibuim xaungadi yanamidinga garandi. Baing abo ba alibu tibuim murunganoa. Mugamugau sibuna ma ina lipu ungingam, tuxu haruanga maxunam te, namua na haruanga maxunama wa maluxu mana te. Bungina lingua, harua ina xuana, namua na ina lipu languangam xaung languanga tibuna. ⁴⁵ Ne ang gahatum haringina mana haruangagua te, namua na nga ngaharua haruanga maxunam! ⁴⁶ Sanga ba angia tela hatanga maringina ba nga lipu kubolu dianam? Tegu? Nabu haruangagua maxuna, baruta ahatum haringina mana te? ⁴⁷ Lipu gaxarea Urana iniadi bing dilungu Urana haruanganoa. Namua alungu te bing ang Urana iniadi te.”

Yesu Baxangaina

⁴⁸ Yudadi yanamidingdi dahaxuya na ba, “Am gaharua maringina ba ung Samaria tela xaung xaunga tela wa maung?”

⁴⁹ Baing Yesu haxuya ba, “Xaunga wa manga te. Ngaiti Tibugu yanoa, ne ang gatatua yagua. ⁵⁰ Ngasai yaya manga te. Ne tela sai yaya manga, saing ing ganina lipu suxuyangama. ⁵¹ Maxung sibuna ngabalang ba, lipu gaxarea su mana haruangagua, matiyua sanga ba xap te.”

⁵² Harua bila ba baing Yudadi yanamidingdi daharua na ba, “Si, hatata am gaxabia ba xaunga wa maung sibuna! Ebrahim mati ba, Urana lipuxing suxunguxunguamdi dimati xauna, ne ung guharua ba lipu gaxarea su

mana haruangama, matiyua sanga ba xap te.
⁵³ Baruta? Ung gudali mugangaroa Ebrahim?
 Mati ba, Urana lipuxing suxunguxunguamdi di-
 mati xauna. Ung gahatumiaung lipua na baru?"

⁵⁴ Yesu haxuya ba, "Nabu ngaiti yagua, bing
 yagua axamang olang. Ne Tibugu, ina iti yagua.
 Ina aharua ba Urana angia. ⁵⁵ Ang gaxabia
 ina te, ne nga ngaxabiau. Nabu ngaharua ba
 ngaxabia te, bagula ngawa lipu languangam bila
 ang. Ning maxung sibuna ngaxabia saing ngasu
 mana haruanganoa. ⁵⁶ Tibuim Ebrahim gamona
 yaha ba bagula bagu xaidabigua. Bagu ba, saing
 yaha."

⁵⁷ Binabu Yudadi yanamidingdi daharua na ba,
 "Nianimdi 50 teguyu! Ubagu Ebrahim baru?"

⁵⁸ Baing Yesu harua nadi ba, "Maxung sibuna
 ngabalang ba, muga mana Ebrahim sok teguyu,
 ngawa!" ⁵⁹ Harua bila ba, baing daxap siangdi
 ba daxatu, ning hisa manadi saing yunga Urana
 Numang yabania mala.

9

Yesu Hamaringia Lipu Tela Maxandi Dahaxatu Bungina Bauna Hayau

¹ Yesu haxa mala, baing bagu lipu tela
 maxandi dahaxatu. Waleu bauna hayau bila
 ba. ² Baing lipuxindi dinaxu mana duxusunga
 ba, "Lipu Tubatubaingam, gaxarea libu kubolu
 diana ba maxandi dahaxatu mana bungina
 hayauxinganoa? Lipua li kimbo baungtibundi?"

³ Yesu haxuya ba, "Lipua li kubolung diana
 libu maxandi dahaxatu te, xaung baungtibundi

kuboluding diandi xauna dilibu te. Ning axa li sok bu Urana oxatanoa sanga ba sok sabasabia mana walinganoa. ⁴ Hatata xaidap, binabu tatuxu ina soxi nga ma oxatanoa. Yambonga ma yu, saing lipu tela sanga ba waxata mana bungina baguba te. ⁵ Hatata bungina ngawa titiauyu, ngawa luliang titiam.”

⁶ Harua laing sup, baing gip titia, xaningxaning titia xaung gaugaung langindi laing bangabina, saing sabaxaya lipua ba maxandi. ⁷ Baing harua na ba, “Ula, usugu mana lang gamolingana Siloam.” (Siloam namuxinoa bing “Disoxi.”) Binabu lipua ba ila sugu, saing goxoya mala numia saing bagu xai dup!

⁸ Yabanamdi xaung lipuadi muga dibagu xusunga lipudi olang olang mana sianga ding duxusunga ba, “Lipua ba gaxarea? Lipua muga rung xusunga lipudi olang olang mana sianga?”

⁹ Teladi daharua ba, “Ina naga.”

Teladi daharua ba, “Tegu. Ne lipu tela bagunganoa taininau.”

Ne ing sibuna haxi ba, “Nga naga!”

¹⁰ Binabu duxusunga ba, “Ne maxamdi daxaxa ding baru?”

¹¹ Haxuya ba, “Lipua duxu ba Yesu xaningxaning bangaba saing sabaxaya maxagudi. Bala nga ba ngala Siloam ngasugu. Binabu ngala ngasugu, baing ina naga ngabagu dup.”

¹² Duxusunga ba, “Lipua ba kabila?”

Harua ba, “Ngaxabia te.”

Parisidi Disuxuya Lipua Hamaringianganoa

¹³ Tauna, daxap lipua muga maxandi dahaxatu ba ma rangua Parisidi. ¹⁴ Ne xaidaba Yesu xaningxaning bangaba saing xaxa lipua ba maxandi bing Xaidap Yaguangama. ¹⁵ Binabu Parisidi duxusunga xauna ba, “Maxam disok xai baru?”

Haxuya ba, “Ta bangaba maxagia, saing ngasugu, baing ina naga hatata ngabagu dup.”

¹⁶ Parisi teladi daharua ba, “Lipua ba ma rangua Urana te, namua na su mana Xaidap Yaguangam hanaunaunganoa te.”

Ne teladi duxusunga ba, “Ne lipu kubolu dianama sanga ba libu axamang haringindi bila ba baru?” Binabu dahata ding.

¹⁷ Baing ina naga, duxugia mala rangua lipua muga maxandi dahaxatu, saing duxusunga muli ba, “Uharua baru mana lipua ba? Namua na xaxa maxamdi.”

Baing haxuya ba, “Ina Urana lipuxing suxungunguam tela.”

¹⁸ Yudadi yanamidingdi dahatum haringina teguyu ba muga maxandi dahaxatu saing kimuya daxaxa, laing duwagi baungtibundi dima. ¹⁹ Duxusunga dintang ba, “Lipua li garaima? Lipua li tang gaharua ba bauna hayau maxandi dahaxatu? Ne hatata bagu baru?”

²⁰ Baing baungtibundi dahaxuya ba, “Tam gaxabia ba tam garamama, saing tam gaxabia ba bauna hayau maxandi dahaxatu. ²¹ Ning hatata bagu baru, kimbo gaxarea xaxa maxandi, tam gaxabia te. Axusunga. Ina lipu sabanga, binabu sanga ba ing sibuna baxangaina.” ²² Baungtibundi daharua bila ba namua na dimaxuwa Yudadi yanamidingdi, namua na

yanamidingdi dahau hatumingua masuk ba lipu gaxarea dibaxanga ba Yesu ina Urana Lipuxing Mogunganama bagula dibilidi mana dila digugunia Yudadi sabungading numania. ²³ Namua naga baungtibundi daharua ba, “Ina lipu sabanga. Axusunga.”

²⁴ Tauna, duwagi lipua muga maxandi dahaxatu ba ma muli saing daharua na ba, “Bing uiti Urana yanoa ubaxanga maxuna maxania. Am gaxabia ba lipua ba lipu kubolu dianama.”

²⁵ Baing haxuya ba, “Lipua ba lipu kubolu dianam kimbo tegu, ngaxabia te. Axamang taininau ngaxabia bing muga maxagudi dahaxatu, ne hatata ngabagu dup!”

²⁶ Baing duxusunga muli ba, “Raxata maung? Xaxa maxamdi baru?”

²⁷ Haxuya nadi ba, “Ngabalang masuk saing alungu te. Abo ba alungu muli baru? Bola ang gabo ba asok lipuxindi dinaxu mana ba xauna?”

²⁸ Saking didaudau ba, “Ung ba lipua unaxu mana! Am ba am Moses lipuxindi am ganaxu mana! ²⁹ Am gaxabia ba Urana harua na Moses, ne lipua ba, am gaxabia longga ma mana te.”

³⁰ Baing lipua haxuya ba, “Si! Ngahixi sibuna mana haruangaima baing! Ang gaxabia longga ma mana te, ne xaxa maxagudi. ³¹ Taxabia ba Urana lungu lipu kubolu dianamdi te. Tegu. Lungu lipu gaxarea duwa hawa mana xaung disu mana murunganoa. ³² Mugamugau sibuna ma, talungu ba lipu tela xaxa lipu maxandi dahaxatu bungina hayauxinganoa te. ³³ Nabu lipua ba ma rangua Urana te, bing sanga ba libu axamang tela te.”

³⁴ Dahaxuya na ba, “Baruta? Kubolu diandi dibaxagi maung mana bungina hayauxingama! Baing ubo ba utubatubam?” Baing duxu masok mala.

Lipu Hatuminga Haringing Tegumdi Bila Lipu Maxa Haxatiandi

³⁵ Yesu lungu ba duxu mala, baing ila sok mana saing harua ba, “Uhatum haringina mana Lipua Ma Rangua Urana?”

³⁶ Baing lipua xusunga ba, “Lipu sabanga, ina gaxarea? Ubaxanga nanga bu sanga ba ngahatum haringina mana.”

³⁷ Baing Yesu harua na ba, “Ubagu ba. Ina naga harua ranguaung.”

³⁸ Baing lipua harua ba, “Toxoratamona, ngahatum haringina.” Saking sabu mana.

³⁹ Baing Yesu harua ba, “Ngari ma titia li bu ngasuxuya lipudi. Bila balau, binabu lipu maxa haxatiandi bagula dibagu, xaung lipudi dibagu bagula maxading dahaxatu.”

⁴⁰ Parisi teladi duwa haxek rangua dilungu ba harua bila ba saing daharua ba, “Baruta? Am lipu maxa haxatiandi xauna?”

⁴¹ Baing Yesu harua nadi ba, “Nabu ang lipu maxa haxatiandi, bing bagula axola mana kubolu diandi. Ning hatata aharua ba maxaimdi dibagu, binabu kuboluim diandi duwayu.”

10

Lipu Sipsip Wasanganam Xai Xaung Sipsibindi

¹ Yesu haruauyu, harua ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, lipu gaxarea luxu sipsip

gamgamingang xaluxinia te, ne laxuwa mari gamgamingia long tela, rimandi didoa xaung ina lipu hanaunggam. ² Lipua luxu xaluxinia, ina lipu sipsibiding wasanganama. ³ Lipu xalu wasanganama xaxa xalua mana lipua ba, saing sipsipdi dilungu lipua ba waxungtuanoa. Uxu sipsibing taining tainina yadingdi, saing xaidi masok. ⁴ Xap iniadi masok laing sup, baing muga manadi, saing sipsibindi disu mana, namua na daxabia waxungtuanoa. ⁵ Ning bagula disu mana lipu xan tela te, ne bagula diluki mala sangua namua na daxabia lipu xan tela waxungtuanoa te.” ⁶ Yesu harua haruanga babuna ba, ne lipudi daxabia haruangoa rangrang te.

⁷ Binabu Yesu harua nadi muli ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, nga sipsipdi xaluxidinga. ⁸ Lipu longgalo dima muga manga, rimadingdi didoa xaung ding lipu hanaunggamdi, ne sipsipdi dilungudi te. ⁹ Nga xalua. Lipu gaxarea ma rangua nga saing luxu, bagula Urana xap muli. Bagula luxu xaung sok, saing bagula sok mana tatubang xaiyua bu xang. ¹⁰ Lipu hanaunggama ma bu hanai xaung ung xaung hanggalangia ing ganina. Nga ngama bu daxap walinga xaung dibaxagi mana.

¹¹ “Nga lipu sipsip wasanganam xaiyua. Lipu sipsip wasanganam xaiyua yunga walinganoa bu hauli sipsipdi. ¹² Lipu gaxarea sipsip moxonoa gim bu wasa mana sipsipdi, lipua ba lipu sipsip wasanganam sibuna te, saing sipsipdi iniadi te. Bungina bagu koma abungino ma, bagula yunga sipsipdi saing giti mala. Baing ina nga,

koma abunginoa sasaxaki tela saing teladi dahalukiana. ¹³ Lipua ba giti mala, namua na waxata siangia saing murunganoa wa rangua sipsipdi te.

¹⁴ “Nga lipu sipsip wasanganam xaiyua. Ngaxabia sipsibigudi, saing sipsibigudi daxabia nga, ¹⁵ bila Tibugu xabia nga, xaung ngaxabia ina. Binabu ngayunga walingagua bu ngahauli sipsipdi. ¹⁶ Nga sipsibigu teladi duwa sipsipkadi li gamgamingading lunia te. Bing bagula ngaxapdi ma xauna, saing bagula dilungu waxugutuanoa. Baing bagula sipsip bakbaging taininau wa rangua lipu sipsip wasanganam taininau ing ganina. ¹⁷ Tibugu murung sibuna manga, namua na, ngayunga walingagua bu ngaxap muli. ¹⁸ Lipu tela xap walingagua mala sangua nga te. Tegu. Nga ngayunga walingagua mana murungagua. Nga haringingagua ba ngayunga, saing nga haringingagua ba ngaxap muli. Tabinanga ba ngaxap rangua Tibugu.”

¹⁹ Yudadi dilungu haruanga ba, baing dahata ding muli. ²⁰ Dingia xumana daharua ba, “Xaunga wa mana xaung kakahang sibuna. Baruta alungu?”

²¹ Ning teladi daharua ba, “Haruanga li lipu tela xaunga wa mana sanga ba harua bila te. Xaunga sanga ba xaxa lipu maxa haxatiana maxandi? Tegu!”

Yudadi Dahatum Haringina Mana Yesu Te

²² Baing Yudadi taungading tela sok Yerusalem. Dahatumia muli Xaidapka Daxaxa Urana Numanoa. Bunging xaringana, ²³ baing Yesu wa

Urana Numang yabania, haxa mana longga duxu ba Solomon Numa Nanung Sabasabia. ²⁴ Baing Yudadi digugunia taxiya saing daharua ba, “Bungintabi bagula ulibu gamomamdi dimaxana saing ubalam ba ung gaxarea? Nabu ung Urana Lipuxing Mogunganama, bing ubaxanga rangrang nam.”

²⁵ Yesu haxuya nadi ba, “Ngabalang masup, ne ahatum haringin te. Axamang haringindi ngalibudi Tibugu yania dahatanga nang ba nga gaxarea, ²⁶ ne ang ba ahatum haringin te, namua na ang sipsibigudi te. ²⁷ Sipsibigudi dilungu waxugutuanoa. Ngaxabiadi, saing disu manga. ²⁸ Ngasina walinga subingang teguama nadi, saing sanga ba disup te. Lipu tela sanga ba sasaxakidi sangua rimagua te. ²⁹ Tibugu sinadi nanga ba, ina dali lipu longgalo. Lipu tela sanga ba sasaxakidi sangua Tibugu rimanoa te. ³⁰ Nga Tibugu tam taininau.”

³¹ Yudadi daxap siangdi muli bu daxatu, ³² ne Yesu harua nadi ba, “Ngahatanga nang axamang haringing sibundi disok Tibugu haringingania. Baing axamang haringing baruamta abo ba axatu nga siangia mana ba?”

³³ Yudadi dahaxuya na ba, “Axamang tela mana axadi li te, ne am gabo ba am gaxatung siangia namua na uharungia Urana. Ung ba ung lipu ing ganina, ne ubaxanga ba ung Urana.”

³⁴ Yesu haxuya nadi ba, “Haruanga li dibung hanaunaungaimia, saing bola axabia te? Harua Urana haruangoa ba, ‘Ngaharua ba

awa uranadi.’[☆] ³⁵ Urana harua haruanga ba. Baing axabia ba haruanga tela wa Xuania sanga ba xugia te. Baing ina naga, nabu lipuadi Urana sina haruangoa nadi ba uxudi ba ‘uranadi’, ³⁶ bing baruta aharia ba ngaharungia Urana bungina ngaharua ba, ‘Nga Urana Garanoa’? Namua na Tibugu mogu nga saing soxi nga ma titia. ³⁷ Nabu ngatuxu Tibugu oxatanoa te, bing labu ahatum haringina mangau tai. ³⁸ Ning ngatuxu oxatanoa baing. Baing ina naga, nabu ahatum haringina manga te, bing ahatum haringina mana axamang haringindi, bu axabia rangrang ba Tibugu taga rangua nga, saing ngataga rangua.” ³⁹ Dituba ba dituxu muli, ne giti mala sangua rimadingdi.

⁴⁰ Baing Yesu kisi mala Yodan hataina muli, ila longga muga Yon sugua lipudi. Wa la ba ⁴¹ saing lipu xumana dima rangua. Daharua ba, “Maxuna Yon libu axamang haringing tela te, ne haruanga longgalo baxanga mana lipua li maxuna.” ⁴² Baing mana longga ba lipu xumana dahatum haringina mana Yesu.

11

Lasaras Mati

¹ Tauna, lipu tela yanoa Lasaras busi. Yabanoa longga Betani, Maria sabanganoa Marta tang yabadinga xauna. ² Maria ba haingga kimuya matu guxenga saminam mari mana Toxoratamona kindi saing sisiadi toxolonia. Moxongonoa Lasaras busi, ³ binabu neng hamungandi disina

[☆] **10:34** Olaidi (Buk Song) 82:6

haruanga mala rangua Yesu, daharua ba, “Toxoratamona, riamga murum sibuna mana ba busi.”

⁴ Yesu lungu haruanga baguba, baing harua ba, “Businga baguba subinganoa bagula matiyua te. Tegu. Sok bu iti Urana yanoa bu Urana Garanoa xap yaya sabanga mana.” ⁵ Yesu murung sibuna mana Marta, kixinginoa Maria, Lasaras tung. ⁶ Ning bungina lungu ba Lasaras busi, wayu xaidap luwa muli mana longga wa mana ba.

⁷ Sup baing harua na lipuxindi dinaxu mana ba, “Tagoxoya muli mala Yudia.”

⁸ Baing lipuxindi dinaxu mana daharua na ba, “Ne Lipu Tubatubaingam, nulana Yudadi dituba ba daxatung siangia. Maxuna ubo ba ugoxoya mala muli la ba?”

⁹ Yesu haxuya ba, “Mana xaidap tela, auwa lulianam 12 duwa. Lipu gaxarea haxa xaidabia bagula tatuaki te, namua na bagu titia li lulianoa. ¹⁰ Ne bungina haxa yambong, bing tatuaki namua na lulian te.”

¹¹ Harua haruanga ba laing sup, baing harua muli ba, “Riara Lasaras kinu. Ne ngala bu ngahaunghaung.”

¹² Baing lipuxindi dinaxu mana daharua na ba, “Toxoratamona, nabu kinu, bagula sok xai.”

¹³ Yesu harua mana matianoa, ne ding dahagaxa ba harua mana kinunga ing ganina.

¹⁴ Baing ina naga, baladi rangrang ba, “Lasaras mati ba, ¹⁵ saing ngayaha ngawa la ba te, namua na bagula hauliang ba ahatum haringina. Ne tala rangua.”

¹⁶ Baing Tomas (yan tela Didimas) harua na riandi dinaxu mana Yesu ba, “Tala xauna, bu tagabu Yesu tamati.”

Yesu Tatua Neng Hamungandi Atidingdi

¹⁷ Yesu sok, baing bagu ba Lasaras wa guha gobagobia xaidap luwadi luwadi masup. ¹⁸ Betani wa haxek monga mana Yerusalem, bila kilomita tuwa. ¹⁹ Binabu Yuda xumana dima rangua Marta Maria tang, ba ditatua atidingdi mana tang moxongodinga matianoa. ²⁰ Marta lungu ba Yesu ma yu, baing ila bu gugunia, ne Maria rung mua numia.

²¹ Marta harua na Yesu ba, “Toxoratamona, nabu uwa la li, bing moxongogua sanga ba mati te. ²² Maxuna mati, ning ngaxabiau, hatata xauna Urana bagula sina naung baraxing baraxinta uxusunga mana.”

²³ Yesu harua na ba, “Moxongoma bagula mesa muli.”

²⁴ Marta haxuya ba, “Ngaxabia ba bagula mesa muli xaung lipu matiandi xaidap subingania.”

²⁵ Yesu harua na ba, “Nga mesanga muli xaung walingua. Lipu gaxarea hatum haringina manga bagula wa, heku mati. ²⁶ Lipu gaxarea wa xaung hatum haringina manga bagula mati te. Uhatum haringina mana haruanga li?”

²⁷ Harua na ba, “Toxoratamona, wane. Ngahatum haringina ba ung Urana Lipuxing Mogunganama, Urana Garanoa ri ma titia.”

²⁸ Harua bila ba masup, baing goxoya mala saing wagi kixinginoa Maria, xap mala singia saing harua na ba, “Lipu Tubatubaingama ma

ba. Xusunga maung.” ²⁹ Lungu, baing mesa sap saing ila rangua. ³⁰ Ne Yesu luxu mana gananga ba teguyu, wauyu longga menau Marta sok mana. ³¹ Yudadi duwa rangua Maria numia bu ditatua atindi, dibagu mesa sap sok mala, binabu disu mana namua na dahagaxa ba ila guhia gobagobia ba tang la ba.

³² Maria ila sok mana longga Yesu wa mana ba, bagu, baing turu mari kinia saing harua ba, “Toxoratomona, nabu uwa la li, bing moxongogua sanga ba mati te.”

³³ Yesu bagu tang xaung Yudadi dima rangua ba ditang xauna, baing gamona xai te saing hatuminganoa mauxang sibuna. ³⁴ Xusungadi ba, “Ata sangganoa matabu bi?”

Dahaxuya ba, “Toxoratomona, uma ubagu.”

³⁵ Yesu tang.

³⁶ Baing Yudadi daharua ba, “Abagu murung sibuna mana baing!”

³⁷ Ning teladi daharua ba, “Xaxa lipu maxang haxatiandi maxadingdi, ne baruta sanga ba bili matiyua ba xap lipua ba te?”

Yesu Iti Lasaras Mesa Mana Matiyua

³⁸ Yesu hatuminganoa mauxang sibuna muli, baing ila sok guhia gobagobia. Xaxagana ginangina, saing siang sabanga rangguti xuania. ³⁹ Yesu harua ba, “Aunia siangga mala.”

Marta, matia hamunganoa, harua ba, “Ne Toxoratomona, bagula saminganoa doa, namua na xaidap luwadi luwadi disup.”

⁴⁰ Baing Yesu harua na ba, “Ngaharua naung masup ba nabu uhatum haringina, bing bagula ubagu Urana haringinganoa. Uhalingalinga lo?”

⁴¹ Binabu dunia siangga mala singia. Baing Yesu bagu mahaing saing harua ba, “Tibugu, ngaharua xai sibuna namua na ulungu nga.

⁴² Ngaxabia masup ba bungingbunginalo ulungu nga, ne ngaharua bila ba bu hauli lipuadi dili la li, bu dahatum haringina ba ung gusoxi nga ma.”

⁴³ Harua bila ba laing sup, baing wagi sabanga ba, “Lasaras, usok ma!” ⁴⁴ Matia ba sok ma xaung imangdi disaku rimandi kindi duwauyu, xaung imang tela disaku toxonoa.

Baing Yesu harua nadi ba, “Aluba imangindi saing ayunga haxa.”

Dahau Hatumingua Ba Dung Yesu Mati

⁴⁵ Yuda xumana dima lobu rangua Maria ba, dibagu Yesu libu baru, binabu dahatum haringina mana. ⁴⁶ Ning teladi dila rangua Parisidi saing dibaxanga axa Yesu libu nadi. ⁴⁷ Baing lipu hananiangamdi yanamidingdi digabu Parisidi duwagi yanamdi dima digugunia guguniangia.

Duxusunga ding ba, “Taria baru? Namua na lipua li libu axamang haringing xumana. ⁴⁸ Nabu tayunga ba libu bila ba mala, lipu longgalo bagula dahatum haringina mana, saing Romdi bagula dima dahanggalangia Urana Numana xaung titiradi.”

⁴⁹ Baing dingia tela, yanoa Kayapas, ina lipu hananiangam mugamugangama, harua nadi ba, “Ang ba axabia axamang tela te! ⁵⁰ Ang gaxabia baraxinta bagula hauliang te. Xai nabu lipu

taininau ing ganina xap lipuadi yabadinga saing mati. Nam bakbagira longgalo daxap doa.”

⁵¹ Ne haruanga ba ma rangua ing sibung hatuminganoa te. Harua Urana suxungunoa namua na ina lipu hananiangam mugamugangama mana niania baguba, binabu harua muga baraxinta bagula sok: Yesu bagula mati saing xap Yuda longgalo yabadinga. ⁵² Xauna, harua ba Yesu bagula mati bu hauli Yudadi ding ganiding te, ne harua ba matianoa bagula gugunia Urana garandi duwa long telamdi hataing hataina bu disok bakbak taininau. ⁵³ Baing ina naga, mana xaidapka baguba saing ila, disai daxanga ba dung mati.

⁵⁴ Binabu Yesu ila ma sabasabia liwe mana Yudadi te. Tegu. Yunga longga baguba saing ila haxek long xoliana, mana long tela duxu ba Epraim. Baing wa la ba rangua lipuxindi dinaxu mana.

⁵⁵ Bungina Yuda Taungading Dalingam xaid-abinoa ma haxek, xumana diyunga yabadingdi ongania, saing dila long sabangga Yerusalem muga mana Taunga Dalingama bu disugu ba disok sigixinga Urana maxania. ⁵⁶ Disaisai mana Yesu saing dili Urana Numang yabania, saing duxusunga ding ba, “Ahatum baru? Bagula ma taungia, kimbo tegu?” ⁵⁷ Baing lipu hananiangamdi yanamidingdi digabu Parisidi ditabina ba lipu gaxarea daxabia Yesu wa bi, bing dibaxanga nadi bu dituxu.

*Haing Tela Sabaxaya Yesu Kindi
(Matyu 26:6-13; Mak 14:3-9)*

¹ Xaidap 6 muga mana Taunga Dalingama, baing Yesu ila sok Betani, Lasaras yabania, lipua Yesu iti mesa muli mana matianoa. ² Binabu ditongtongia taunga yahangama mana Yesu la ba. Marta su anginga, saing Lasaras bing dingia tela rung rangua Yesu kabukabia. ³ Baing Maria xap nanggola baxagi mana guxenga saminam ditongtongia mana xai tela duxu ba nad. Daxan-ingxaning axamang tela mana te, binabu giminaginoa sabanga sibuna. Baing matu mari mana Yesu kindi, sabaxaya, saking sisiadi toxolonia. Baing guxenga ba samingang xai sibuna baxagi mana numua.

⁴ Ne lipuxindi dinaxu mana tela, Yudas Iskariot kimuya bagula ta bixuandi rimadingia, harua ba, ⁵ “Xai nabu tasina guxenga li na lipudi bu digim bu siangga ba tasina na lipu haxugindi. Gim-inaginoa sanga mana lipu tela waxata xaidap 300 giminaginoa!” ⁶ Ne usinga lipu haxugindi te. Harua bila ba namua na ina lipu hanaunggam. Ina lipua wasa mana siang tanganoa, ne hanai hanai teladi naina.

⁷ Ne Yesu haxuya ba, “Uyunga, bu tuxu mana xaidabigu kimangingama. ⁸ Lipu haxugindi duwa ranguang bunging longgalo, ne nga ba, bagula ngawa ranguang bunging longgalo te.”

⁹ Yuda buranga sabanga dilungu ba Yesu wa la ba, baing dima ba dibagu Yesu ing ganina te. Xauna dibo ba dibagu Lasaras, lipua iti mesa mana matiyua. ¹⁰ Binabu lipu hanani-angamdi yanamidingdi dahau hatumingua ba

dung Lasaras xauna, ¹¹ namua na Yuda xumana dilungu naxuyanganoa, saing disauya lipu hana-niangamdi yanamidingdi, dahatum haringina mana Yesu.

Yesu Luxu Long Sabangga Yerusalem Bila Xaitamoxi

(Matyu 21:4-9; Mak 11:7-10; Luk 19:35-38)

¹² Buragina baing buranga sabanga dima Taungia ba dilungu ba Yesu haxa ma long sabangga Yerusalem. ¹³ Daxap galung londi dila ba disok mana saing duwagi ba,

“Taiti Urana yanoa!”

“Urana sina guxama na lipua li ma mana Toxoratamona yanoa ba!”[☆]

“Urana sina guxama na Xaitamoxi mana kira Isreldi!”

¹⁴ Baing Yesu xap donki haun tela saing rung etua mana, bila Urana lipuxing suxunguxunguama Sekaraya bung Xuania ba,

¹⁵ “Ang lipuadi awa Xaxagana Sayon* ba, labu amaxuwau tai.
Bagu xaitamoxima ma ranguang,
rung etua mana donki tela garanoa.”[☆]

[☆] **12:13** Olaidi (Buk Song) 118:25-26 * **12:15** Ang lipudi awa Xaxagana Sayon—Grik xuana harua ba Sayon nanuhanginoa. Harua mana long sabangga Yerusalem lipuxindi. Xaxagana Sayon xaxagana Yerusalem wa mana. [☆] **12:15** Sekaraya (Sekaraia) 9:9

¹⁶ Mana bungina baguba lipuxindi dinaxu mana daxabia axadi ba rangrang te. Ne kimuya mana Yesu luxu ralania, hatumingading daxaxa ding. Baing ina naga, daxabia ba axadi ba Urana Xuanoa harua manadi, xaung dilibu axadi ba mana.

¹⁷ Baing buranga duwa rangua bungina wagi Lasaras sok ma sangua guha gobagoba ba, ding dibaxanga mauli mana iti mesa mana matiyua.

¹⁸ Binabu buranga disok mala ba disok mana, namua na dilungu ba libu axamang haringina ba. ¹⁹ Baing ina naga, Parisidi daharua nading ba, “Abagu, hatuminga tahau ba aningon te. Si, lipu titiam longgalo disu mana!”

Yesu Baxanga Muga Matianoa Bagula Sok

²⁰ Tauna, Grik teladi duwa rangua adi dahaing mala long sabangga Yerusalem ba disabu mana Urana Taungia. ²¹ Dima rangua Pilip, yabanoa Betsaida wa titia Galili, saing duxusunga ba, “Lipu sabanga, am gabo ba am gabagu Yesu.”

²² Baing Pilip ila bala Andru, saing tang dila dibala Yesu.

²³ Baing Yesu haxuya nadi ba, “Xaidaba mana Lipua Ma Rangua Urana luxu ralania hatata baing. ²⁴ Maxung sibuna ngabalang ba, wit xuyana bing ri titia saing mati. Nabu tegu, bing wit xuyang taininau ing ganina saing aningon te. Ne nabu ri maluxu titia saing mati, bing aningong xumana. ²⁵ Lipu gaxarea muruna buk mana walinganoa bagula hanggalang. Ne lipu gaxarea yunga walinganoa mana titia li, bagula xap walinga subingang teguama. ²⁶ Lipu gaxarea tuxu oxatagua bing su manga, saing

longga ngawa mana, lipuxigu oxatama bagula wa la ba xauna. Tibugu bagula iti lipua tuxu oxatagua yanoa.

²⁷ “Hatata gamogua mauxana, ne bagula ngaharua baru? ‘Tibugu, oxop nga muli sangua xaidap salakkamga li’? Tegu. Namua na mana namua naga ngama mana xaidapka li. ²⁸ Tibugu, uiti yama!”

Saking waxutu tela sok long xaiya ma, harua ba, “Ngaiti ba, saing bagula ngaiti muli.” ²⁹ Buranga duwa la ba dilungu ba, daharua ba kaxaba taha. Ne teladi daharua ba Urana uleginam tela harua na.

³⁰ Yesu harua ba, “Waxutua ba harua ba hauli nga te, harua ba hauliang. ³¹ Hatata Urana xaidabinoa bu suxuya lipu titiamdi. Hatata bagula suka titia li yanaminoa mala. ³² Ning nga ba, bungina diti nga mahaing titia, bagula ngaxai lipu longgalo hatumingadingdi dima rangua nga.” ³³ Harua bila ba bu hatanga bagula mati baru.

³⁴ Binabu buranga dahaxuya ba, “Am gaxabia hanaunaungua harua ba Urana Lipuxing Mogunganama bagula wa bungingbunginalo. Binabu uria baru, uharua ba ‘Bing diti Lipua Ma Rangua Urana mahaing’? ‘Lipua Ma Rangua Urana’ gaxarea?”

³⁵ Baing Yesu baladi ba, “Bagula lulianoa wa ranguang bunging mongaita ing ganina. Ahaxa hatata bungina luliana wa, nam labianoa daliang. Lipu gaxarea haxa labiania xabia longga haxa mana te. ³⁶ Hatata lulianoa wa ranguang. Bing ahatum haringina mana lulianoa,

bu asok luliang garandi.” Yesu harua laing sup, baing sauyadi saing hisa manadi.

Yuda Xumana Dahatum Haringina Mana Yesu Te

³⁷ Maxuna, Yesu libu axamang haringing xumana maxadingia, ne dahatum haringina mana te. ³⁸ Axa ba sok bu libu Urana lipuxing suxunguxunguama Aisaya haruangoa aningona, haruangua bung ba:

“Toxoratamona, gaxarea dahatum haringina mana ulegimama?

Gaxarea dibagu daxabia Toxoratamona rimang haringinganoa uhatanga masok?”[✧]

³⁹ Sanga ba dahatum haringin te. Namua bing Aisaya bung haruanga tela harua mana ba:

⁴⁰ “Urana libu maxadingdi dahaxatu xaung libu hatumingadingdi diriba ding, nam dibagu maxadingia nam daxabia xai hatumingadingia, nam duxugia mala rangua nga ba ngalibudi disok xai muli.”[✧]

⁴¹ Aisaya harua bila ba namua na bagu Yesu ralanoa saing harua mana.

⁴² Maxuna, Yudadi yanamiding xumana dahatum haringina mana Yesu. Ning dibaxanga sabasabia te, namua na dimaxuwa mana Pariansidi. Nam disukadi bu sanga ba diluxu Yudadi

✧ **12:38** Aisaya (Aisaia) 53:1 ✧ **12:40** Aisaya (Aisaia) 6:10

sabungading numania te. ⁴³ Namua na muruding buk mana daxap yaya rangua lipudi, ning murungadinga mana daxap yaya rangua Urana sabanga te.

⁴⁴ Baing Yesu wagi ba, “Lipu gaxarea hatum haringina manga, hatum haringina manga ing ganina te, hatum haringina mana ina soxi nga ma ba xauna. ⁴⁵ Baing lipu gaxarea bagu nga, bagu ina soxi nga ma ba. ⁴⁶ Ngama titia bila lulianoa, bu lipu gaxarea hatum haringina manga, ina bagula wa labianauyu te.

⁴⁷ “Baing lipu gaxarea lungu haruangagua ne su mana te, bagula ngasuxuya te. Namua na ngama bu ngasuxuya lipu titiamdi te. Tegu. Ngama bu ngaxapdi muli. ⁴⁸ Ning lipu suxuyangam tela wa, bagula suxuya lipudi dihixiya nga xaung daxap haruangagua te. Gaxarea? Haruanga ngaharua nadi naga bagula suxuyadi xaidap subingania. ⁴⁹ Namua na haruangagua su mana nga murungagua te, ne Tibugu soxi nga ma ba, tabina nga mana haruanga baruamta bagula ngaharua mana xaung ngaharua bila baru. ⁵⁰ Ngaxabia tabinangana ba xai lipudi mala walinga subingang teguamia. Binabu baraxing baraxinta ngaharua mana, ina naga Tibugu bala nga ba ngaharua.”

13

Yesu Suga Lipuxindi Dinaxu Mana Kidingdi

¹ Muga mana Taunga Dalingama, baing Yesu xabia ba xaidabinoa mana yunga titia li bu ila rangua Tibuna sok ba. Xaidabing longgalo

murung sibuna mana lipuxindi duwa titia, baing ina naga murung sibuna manadi laing walingang subinganoa.

² Yambong Yesu gabu lipuxindi dirung mana Taunga Dalingama. Baing xaungadi yanamidinga ta hatuminga masup mana Saimon Iskariot garanoa Yudas hatuminganoa ba ta Yesu bixuandi rimadingia. ³ Yesu xabia ba Tibuna ta axamandi rimania xaung ma rangua Urana xaung bagula goxoya mala rangua Urana, ⁴ binabu mesa sangua kabukabua, unia imanging maxaxaya, saing goxiti imang sisiangam tela wagigia ulenia. ⁵ Sup baing matu langa mari minia saing ungguti sugua lipuxindi dinaxu mana kidingdi, saing sisiadi mana imang sisiangama wa ulenia.

⁶ Ma rangua Saimon Pita, baing Saimon harua na ba, "Toxoratamona, bagula usugua kigudi?"

⁷ Yesu haxuya na ba, "Hatata ung guxabia axa nga ngalibu rangrang te, ne kimuya bagula uxabia rangrang."

⁸ Pita harua na ba, "Labu usugua kigudiu tai. Tegu sibuna!"

Yesu haxuya na ba, "Nabu ngasugua kimdi te, bing bagula utaga rangua nga te."

⁹ Saimon Pita harua na ba, "Toxoratamona, nabu bila ba bing usugua kigudi ding ganiding te, usugua rimagudi toxogua xauna!"

¹⁰ Yesu haxuya na ba, "Lipu gaxarea sugu masup, bing sugua kindi ding ganiding. Ne sugua sanggang longgalo te, namua na sanggang hataing longgalo disigixinga. Baing ang asigixinga, ning ang longgalo te." ¹¹ Baing Yesu

xabia gaxarea bagula ta bixuandi rimadingia, saing mana namua ba harua ba, “Ang asigixinga, ning ang longgalo te.”

¹² Suga kidingdi laing sup, baing sau imangi-noa muli saing goxoya mala yabania kabuk-
 abia. Xusungadi ba, “Axabia rangrang axa
 ngalibu mang?” ¹³ Ang gauxu nga ba ‘Lipu
 Tubatubaingam’ xaung ‘Toxoratamona’. Ang ga-
 harua maringina, namua na nga naga. ¹⁴ Tauna,
 nga Toxoratamona angia xaung Lipuxim Tu-
 batubaingama, baing ina naga nabu ngasugua
 kimdi, bing asugua kimdi. ¹⁵ Ngahatanga kigu
 babundi bu alibu mang bila ngalibu mang.
¹⁶ Maxung sibuna ngabalang ba, lipu oxata
 olanggam yanoa dali lipuxing haringinoa yanoa
 te, saing uleginam yanoa dali lipua soxi mala ba
 yanoa te xauna. ¹⁷ Axabia axadi li ba, binabu
 bagula ayaha nabu alibudi.

*Yesu Baxanga Muga Mana Lipu Tela Bagula Ta
 Bixuandi Rimadingia*

¹⁸ “Ngaharua mang longgalo te. Ngaxabia
 lipuadi ngamogudi ba. Axa ngaharua mana ba
 bagula libu Urana Xuanoa aningona, harua ba,
 ‘Lipua xang rangua nga ba iti king tambonga ba
 ruha nga.’[☆]

¹⁹ “Ngabaxanga nang hatata muga mana sok,
 bu bungina sok bagula ahatum haringina ba
 nga naga. ²⁰ Maxung sibuna ngabalang ba, lipu
 gaxarea daxap lipua ngasoxi ma, bing daxap nga.
 Baing lipu gaxarea daxap nga, bing daxap ina
 soxi nga ma ba.”

[☆] **13:18** Olaidi (Buk Song) 41:9

²¹ Yesu harua bila ba laing sup, baing gamona mauxana saing baxanga ba, “Maxung sibuna ngabalang ba, angia tela bagula ta nga bixuagudi rimadingia.”

²² Lipuxindi dinaxu mana dibagu haringina mading, dahasuxi ba harua mana gaxarea.

²³ Dingia tela, Yesu lipuxindi dinaxu mana tela ina murung sibuna mana, rung rubinia.

²⁴ Saimon Pita ting toxonoa na lipua ba saing harua ba, “Uxusunga harua mana gaxarea.”

²⁵ Binabu lipua ba bigu mala rangua Yesu, saing xusunga ba, “Toxoratamona, gaxarea?”

²⁶ Yesu haxuya ba, “Salanga hataina li ngatai mari minia ba, saing ngasina na lipua ba, bing lipua naga.” Baing ina naga, tai salanga hataina, saking sina na Yudas, Saimon Iskariot garanoa.

²⁷ Yudas xap salanga, baing hata sibuna li Satan luxu mana.

Yesu harua na ba, “Baraxinta ubo ba ulibu, bing ulibu sap.” ²⁸ Ne adi dirung kabukabia ba, tela xabia namua mana haruanga Yesu harua na mana te. ²⁹ Yudas lipua wasa mana siang tanganoa, binabu teladi dahatum ba Yesu bala ba gim axadi diraxap manadi mana Taungua, kimbo sina teladi na lipu haxugindi. ³⁰ Tauna, Yudas xap salangua laing sup, baing hata sibuna li sok mala. Baing yambong.

Yesu Baxanga Muga Mana Pita Bagula Hatiam Mana

(Matyu 26:33-35; Mak 14:29-31; Luk 22:33-34)

³¹ Yudas yungadi mala, baing Yesu harua ba, “Xaidaba ma ba Lipua Ma Rangua Urana hatanga

ralanoa masok. Xauna, Urana ralanoa bagula tubu mana oxatanoa. ³² Nabu Urana ralanoa tubu mana oxatanoa, Urana bagula libu Garanoa ralanoa tubu mana ing sibung oxatanoa. Baing bagula libu sap.

³³ “Garagu mana, bagula ngawa ranguang bunging mongaita ing ganina. Bagula asai manga, saing bila ngabala Yudadi muga, hatata ngabalang ba: Longga ngala mana, sanga ba ang gama mana te.

³⁴ “Hanaunaunga haun tela ngasina nang ba: Bing muruim sibuna mang. Bila nga murugu sibuna mang, bing muruim sibuna mang. ³⁵ Nabu muruim sibuna mang, bing mana kubolua li lipu longgalo bagula daxabia ba ang lipuxigudi dinaxu manga.”

³⁶ Saimon Pita xusunga ba, “Toxoratamona, ula bi?”

Yesu haxuya na ba, “Longga ngala mana, hatata sanga ba usu manga te, ne kimuya bagula usu manga.”

³⁷ Pita xusunga ba, “Toxoratamona, baruta sanga ba ngasu maung hatata te? Bagula ngayunga walingagua bu hauliung.”

³⁸ Baing Yesu haxuya ba, “Maxuna bagula uyunga walingama bu hauli nga? Maxung sibuna ngabalaung ba, muga mana muxaxua xatu, bagula uhatiam manga bunging tuwa.

14

Yesu Tatua Lipuxindi Dinaxu Mana Atidingdi

¹ “Labu ahatum xumanau tai. Bing ahatum haringina mana Urana, saing ahatum haringina

manga xauna. ² Maluxu'm Tibugu numanoa, numa lung xumana duwa. Nabu bila ba te, bing maxuna bagula ngaharua nang ba. Ngamuga mang mala bu ngaxauxau yabaimdi. ³ Baing nabu ngala ngaxauxau yabaimdi, bing bagula ngagoxoya ma saing ngaxapkang mala bu ang gawa rangua nga mana longga nga ngawa mana ba xauna. ⁴ Baing ang gaxabiau daxanga ila mana longga ngala mana."

Yesu, Daxanga Ila Rangua Tibura

⁵ Tomas harua na ba, "Toxoratamona, am gaxabia longga ula mana te, binabu sanga ba am gaxabia daxanga ba baru?"

⁶ Yesu haxuya na ba, "Nga daxangua xaung haruanga maxunama xaung walingua. Lipu tela ma rangua Tibugu mana daxanga tela te. Nga ganigu daxangua baing. ⁷ Nabu axabia nga rangrang ba, bing bagula axabia Tibugu xauna. Mana hatata saing ila, axabiau xaung abagu ba."

⁸ Pilip harua na ba, "Toxoratamona, uhatanga Tibum nam baing bagula sanga mam."

⁹ Yesu haxuya na ba, "Pilip, ngawa ranguang bunging maxaxaya sibuna, saing uxabia nga teguyu? Lipu gaxarea bagu nga bagu Tibugu. Uria baru uharua ba 'Uhatanga Tibum nam'?"

¹⁰ Ngataga rangua Tibugu xaung Tibugu taga rangua nga. Uhatum haringina mana haruanga li, kimbo tegu? Haruanga ngabalang mana ba ma rangua nga sibugu te. Ne Tibugu wa maluxu manga, ina libu oxatanoa rimagia. ¹¹ Bing ahatum haringina manga bungina ngaharua ba

ngataga rangua Tibugu xaung Tibugu taga rangua nga. Nabu sanga mang te, bing ahatum haringina namua na abagu axamang haringindi ngalibudi. ¹² Maxung sibuna ngabalang ba, lipu gaxarea hatum haringina manga bagula libu oxatadi ngalibudi. Baing bagula axadi libudi didali axadi bagudi li, namua na ngala rangua Tibugu. ¹³ Baing bagula ngalibu baraxing baraxintadi axusunga manadi yagia, bu Garanoa hatanga Tibuna ralanoa masok. ¹⁴ Baraxing baraxintadi axusunga nga manadi yagia, bagula ngalibudi.

Yesu Hau Haruangua Bagula Soxi Urana Aningonoa Ma

¹⁵ “Nabu muruim sibuna manga, bagula asu mana hanaunaungagudi. ¹⁶ Baing bagula ngaxusunga Tibugu, saing bagula sina Lipu Haulingam tela nang ba wa ranguang bungingbunginalo. ¹⁷ Lipu Haulingamga ba bing Urana Aningonoa, lipua hatanga Urana haruanguang maxunama masok. Lipu titiamdi sanga ba daxap te, namua na dibagu te xaung daxabia te. Ning ang ba axabiau, namua na wa ranguang xaung bagula wa maluxu mang. ¹⁸ Bagula ngayungang awa olang bila hagudi te. Bagula ngama ranguang. ¹⁹ Bunging mongaita lipu titiamdi bagula dibagu nga muli te, ning bagula ang ba abagu nga. Bagula ngawa, binabu bagula ang gawa xauna. ²⁰ Mana xaidapka ba, bagula abagu axabia ba ngataga rangua Tibugu, xaung ang gataga rangua nga, xaung ngataga ranguang. ²¹ Lipu gaxarea xap hanaunaungagudi saing su manadi, ina naga murung sibuna manga. Lipu

gaxarea murung sibuna manga bagula Tibugu murung sibuna mana, xaung nga xauna bagula murugu sibuna mana xaung ngahatanga nga na.”

²² Baing Yudas tela (Yudas Iskariot te) harua ba, “Ning Toxoratamona, baruta ubo ba uhatan-gaung nam ba, ne na lipu titiamdi tegu?”

²³ Yesu haxuya na ba, “Lipu gaxarea murung sibuna manga, bagula su mana haruangagua. Tibugu bagula murung sibuna mana, xaung bagula tam gama rangua saing tam gawa rangua.

²⁴ Lipu gaxarea murung sibuna manga te bagula su mana haruangagua te. Haruangadi li alun-gudi bing ngayuadi te, Tibugu iniadi, ina soxi nga ma.

²⁵ “Hatata ngawauyu ranguang saing ngabaxanga haruangadi li nang. ²⁶ Ne Lipu Haulingam, Urana Aningonoa baing, Tibugu bagula sina yagia, saing bagula tubatubang mana axamang longgalo, xaung bagula libu ahatum muli mana haruanga longga ngaharua nang manadi ba. ²⁷ Ngayunga gamogamu mosiama ranguang, gamogu mosiama ngasina nang. Ngasina nang bila lipu titiamdi disina te. Labu ahatum xumanau tai, saing labu amaxuwau tai.

²⁸ “Alungu nga bungina ngaharua nang ba, ‘Ngayungang bu ngala saing bagula ngagox-oya ma ranguang muli.’ Nabu muruim sibuna manga, bing bagula ayaha ba ngala rangua Tibugu, namua na Tibugu dali nga.

²⁹ Ngabaxanga nang hatata muga mana sok, bu bungina sok bagula ahatum haringina. ³⁰ Bagula

ngaharua ranguang bunging maxaya te, namua na titia li yanaminoa bo ba mauba. Ina haringinganoa sanga ba xap nga te, ³¹ ning bagula ngalibu sibuna bila Tibugu tabina nga, bu lipu titiamdi bagula daxabia ba nga murugu sibuna mana Tibugu.

“Tauna, tamesa talauba.

15

Yesu Wain Xana

¹ “Nga wain xang sibuna, saing Tibugu umanga moxonoa. ² Taxiti rimagu baruamta aningon te, ning rimagu baruamta aningona bing xuxuya bu aningong xumana. ³ Ang asigixinga masup mana haruanga ngabaxanga nang ba. ⁴ Bing ataga rangua ngauyu mua, baing bagula ngataga ranguang. Rimang tela sanga ba aningona olang te. Bing taga rangua xanauyu binabu aningona. Baing ina naga, nabu ataga rangua ngauyu mua te, bing sanga ba aningoim te.

⁵ “Nga wain xana, saing ang ba rimandi. Lipu gaxarea taga rangua ngauyu xaung ngataga rangauyu, bing bagula aningong xumana. Nabu ayunga nga, bing sanga ba alibu axamang tela te. ⁶ Lipu gaxarea taga rangua nga te, bila rimang tela diting mala singia saing mutuxu. Rimanadi na bila ba bagula ditagiadi, ditingdi yabia saing ditaudi. ⁷ Nabu ataga rangua ngauyu, xaung haruangaguadi duwa maluxu mangguyu, bing axusunga mana baraxinta muruim mana, bing bagula axap. ⁸ Oxataim aningondi bing disok xumana, ahatanga ba awa lipuxigudi dinaxu manga, bing bagula Tibugu xap yaya sabanga.

9 “Bila Tibugu murung sibuna manga ba, bila balau nga murugu sibuna mang. Bing awa maluxu’ m murungagu sibunoa. ¹⁰ Nabu asu mana hanaunaungagudi, bing bagula awa maluxu’ m murungagu sibunoa, bila ngasu mana Tibugu hanaunaungandi saing ngawa maluxu’ m murungang sibunoa. ¹¹ Ngabaxanga haru-angagua li nang bu yahangagua wa maluxu gamoimia xaung bu gamoimdi yahangading dibaxagi. ¹² Hanaunaungagua bing: Muruim sibuna mang bila nga murugu sibuna mang. ¹³ Lipu gaxarea murung sibuna mana riandi binabu yungaina bu mati manadi ba haulidi, kubolunoa sabanga sibuna. Murungang sibuna na bila ba dali murungang sibung longgalo. ¹⁴ Nabu asu mana hanaunaungagudi, bing awa riagudi. ¹⁵ Waleu ma, ngauxuang ba lipuxigu oxatamdi, ne hatata ila tegu. Namua na lipu oxatama xabia lipuxing haringina hatumingang namuxinoa te. Ning hatata ngauxuang ba riagudi, namua na haruanga longgalo ngalungudi rangua Tibugu, ngabaxangadi nang ba. ¹⁶ Ang ba amogu nga te. Ne nga ngamoguang. Baing ngasina oxatua nang ba ala aoa—alibu oxatua aningonua ilauyu, subingan te. Baing Tibugu bagula sina nang baraxing baraxintadi axusunga manadi yagia. ¹⁷ Hanaunaungagua bing: Muruim sibuna mang.

*Lipu Titiamdi Hauxading Sibuna Mana Lipudi
Dinaxu Mana Yesu*

¹⁸ “Nabu lipu titiamdi hauxading sibuna mang, bing ahatum muli to: Muga hauxading sibuna

manga. ¹⁹ Nabu ang lipu titiamdi, bing lipu titiamdi bagula muruding sibuna mang bila ang dingiadi. Ne maxung sibuna ang titiamdi te. Ngamoguang bu awa halianga mana lipu titiamdi. Namua naga lipu titiamdi hauxading sibuna mang. ²⁰ Ahatumia haruangagua muli: 'Lipu oxata olanggam yanoa dali lipuxing haringinoa yanoa te.'[☆] Nabu disina salaga nanga, bagula disina salaga nang xauna. Nabu disu mana tubatubaingagudi, bing bagula disu mana angiadi xauna. ²¹ Ang gahatum haringina mana yagua, binabu bagula dilibu kubolua li mang, namua na daxabia te ina soxi nga ma. ²² Nabu ngama te ngabaxanga nadi te, bing bagula duwa haruanga mana kuboluding diandi te. Ning hatata sanga ba dahaxuya haruangua mana kuboluding diandi te. Ding namuxiding te. ²³ Lipu gaxarea hauxading sibuna manga, hauxading sibuna mana Tibugu xauna. ²⁴ Waleu ma, lipu tela libu axamang haringindi bila ngalibudi liwe manadi te. Baing nabu ngalibudi te, bing kuboluding diandi sanga ba daxapdi te. Ning hatata dibagu axamang haringinadi li, ne hauxading sibuna manga xaung Tibugu. ²⁵ Ning kuboludinga libu haruanga Xaitamoxi Debit bung hanaunaungadingia ba aningona, harua ba, 'Hauxading sibuna manga, doxola mana namu tela.'[☆]

²⁶ "Ning Lipuxim Haulingama bing Urana Aningonoa, lipu haruanga maxunam. Bagula ngasoxi ma ranguang. Ma rangua Tibugu. Baing

☆ 15:20 Yon 13:16 ☆ 15:25 Olaidi (Buk Song) 35:19, 69:4

bungina ma, bagula baxanga nga. ²⁷ Baing ang xauna bing abaxanga nga, namua na awa rangua nga muga bungina ngaunguti oxatagua ma.

16

¹ “Ngabaxanga haruanga bagudi li nang bu hatumingaim haringindi xungdi mari te. ² Bagula disukang masok sangua Yudadi sabungading numandi. Xauna, xaidaba ma yu bungina lipu gaxarea dunggang mati bagula dahagaxa ba dituxu Urana oxatanoa. ³ Baing bagula dilibu bila ba namua na daxabia Tibugu te xaung nga te. ⁴ Ning ngabaxanga haruanga bagudi li nang, bu bungina xaidabidinga ma sanga ba ahatumia muli ba ngabaxangadi nang ba. Waleu ma ngabaxangadi nang te, namua na ngawa ranguang.

Urana Aningonoa Oxatanoa

⁵ “Haxek sibuna bagula ngala rangua ina soxi nga ma, ne angia tela te xusunga nga ba, ‘Ula bi?’ ⁶ Ne ngabaxanga haruanga li nang, binabu hatata hatumingaimdi ayangading buk. ⁷ Ne maxung sibuna ngabalang ba: Bagula xai mang nabu ngala. Namua na nabu ngala te, Lipu Haulingama bagula ma ranguang te. Ne nabu ngala, bing bagula ngasoxi ma ranguang. ⁸ Baing bungina ma, bagula su lipu titiamdi hatumingadingdi mana kuboluding diandi, mana kuboludingdi dahagaxa ba dimaring, xaung mana Urana suxuyanganoa ma yu. ⁹ Bagula su hatumingadingdi mana kuboluding diandi, namua na

dahatum haringina manga te. ¹⁰ Bagula su hatumingadingdi mana kuboludingdi dahagaxa ba dimaring, namua na ngala rangua Tibugu, saing bagula abagu nga muli te. ¹¹ Xauna, bagula su hatumingadingdi mana Urana suxuyanganoa ma yu, namua na Urana suxuya titia li yanaminoa masup.

¹² “Nga haruangagua xumana ba ngabaxanga nang, ne hatata sanga ba hatumingaimdi daxapdi te. ¹³ Ning bungina Urana Aningonoa, lipu haruanga maxunam, ma, bagula xaiang maluxu mana Urana haruangang maxunam longgalo. Namua na bagula harua mana ing murunganoa te. Tegu. Bagula harua haruangadi lungudi ing ganina, saing bagula baxanga nang axadi dima yu. ¹⁴ Bagula libu nga ngaxap yaya sabanga, namua na bagula xap haruangagua saing baxanga nang. ¹⁵ Tibugu xalinging longgalo bing ngayuadi. Namua naga ngaharua ba Aningonoa bagula xap haruangagua saing baxanga nang.

¹⁶ “Bunging mongaita sup to, baing bagula abagu nga te. Saking bunging mongaita sup, baing bagula abagu nga muli.”

Yahangua Bagula Xap Hatuminga Mauxana Yabanoa

¹⁷ Lipuxindi dinaxu mana teladi duxusunga ding ba, “Harua ba, ‘Bunging mongaita sup to, baing bagula abagu nga te. Saking bunging mongaita sup, baing bagula abagu nga muli.’ Xauna harua ba, ‘namua na ngala rangua Tibugu.’ Ne namuxidinga baru?” ¹⁸ Duxusunga duxusunga

ding ba, “Haruanganoa ba ‘bunging mongaita’ namuxinoa baru? Kira taxabia haruanganoa rangrang te.”

¹⁹ Yesu xabia ba dibo ba duxusunga mana haruangana ba, binabu harua nadi ba, “Hatata li ngaharua ba, ‘Buning mongaita sup to, baing bagula abagu nga te. Saking bunging mongaita sup, baing bagula abagu nga muli.’ Axusungang mana namuxinoa? ²⁰ Maxung sibuna ngabalang ba, bagula ang ba atang sabanga sibuna xaung ahatangitangi, ne lipu titiamdi bagula gamod- ingdi diyaha. Bagula ayangaim, ne ayangaima bagula xugia mala yahangua. ²¹ Ahatumia, haing tela hayau gara, ayangana namua na xaidabinoa mauba. Ne bungina hayau masup, halingalinga salakka ba namua na yaha mana hayau gara tela mana titia li. ²² Bila balau mang: Hatata bunging ayangana xapkang, ne bagula ngabaguang muli, baing ina naga bagula gamoimdi diyaha, saing lipu tela sanga ba unia yahangaima te. ²³ Mana xaidapka baguba bagula axusunga nga mana axamang tela te. Maxung sibuna ngabalang ba, Tibugu bagula sina nang baraxing baraxintadi axusunga manadi yagia. ²⁴ Waleu ma hatata axusunga mana axamang tela yagia te. Axusunga baing bagula axap, saing gamoimdi bagula dibaxagi mana yahangua.

²⁵ “Ngaharua babu nang, ning xaidaba ma yu bungina bagula ngaharua nang bila li te. Bagula ngabalang rangrang mana Tibugu. ²⁶ Mana xaidapka ba bagula axusunga yagia. Baing ngaharua nang bila li te, bila bagula ngaxusunga Tibugu ba hauliang. ²⁷ Tegu. Tibugu ing sibuna

murung sibuna mang, namua na muruim sibuna manga xaung ahatum haringina ba ngama rangua Urana. ²⁸ Ngama rangua Tibugu saing ngari ma titia ba. Baing hatata ngayunga titia ngagoxoya mala rangua Tibugu muli.”

²⁹ Baing Yesu lipuxindi dinaxu mana daharua ba, “Ai, hata sibuna li uharua rangrang ne uharua babwia te. ³⁰ Hatata am gaxabia ba uxabia axamang longgalo xaung namu tela te ba lipu tela xusungaung mana axamang tela, namua na uxabia lipudi xusungangadingdi muga mana duxusunga baing. Namua naga am gahatum haringina ba ung guma rangua Urana.”

³¹ Yesu haxuya ba, “Hata sibuna li ahatum haringina? ³² Bagu xaidaba ma yu, maxuna ma ba, bungina bagula duxuang mala yabaim taining tainina. Bagula asauya nga ganigu ngawa. Ning nga ganigu ngawa te, namua na Tibugu wa rangua nga.

³³ “Ngabaxanga haruanga bagudi li nang, bu gamoimdi duwa mosiu namua na ataga rangua nga. Mana titia li bagula axap salaga. Ning aharingia hatumingaimdi! Ngadali titia li haringinganoa ba.”

17

Yesu Sabu Maina

¹ Yesu harua laing sup, baing bagu mahaing long xaiya saing sabu ba:

“Tibugu, xaidabigua mauba. Uiti Garama yanoa, bu Garama sanga ba iti yama. ² Namua

na uta etua'm lipu longgalo bu sanga ba sina walinga subingang teguama na lipu longgalo usinadi na. ³ Baing walinga subingang teguama bing: Daxabiaung, ung ganim Urana maxunama, xaung daxabia Yesu Kristo, lipua usoxi ma. ⁴ Ngasahi oxatua usina nanga ba ngalibu. Baing bila balau ngaiti yama liwe mana lipu titiamdi. ⁵ Baing Tibugu, ngaxusun-gaung ba hatata uiti yagua sabanga maxamia bila bungina ngawa ranguaung mugamugau sibuna muga mana titi soginganoa.

Yesu Sabu Mana Lipuxindi Dinaxu Mana

⁶ "Ngabaxanga yama na lipuadi usinadi nanga titia li. Muga duwa ungiadi, saing usinadi nanga saing disu mana haruangama. ⁷ Hatata daxabia ba axamang longgalo usinadi nanga ba dima ranguaung. ⁸ Namua na ngasina haruangadi usinadi nanga ba nadi saing daxapdi. Daxabia maxung sibuna ngama ranguaung, saing dahatum haringina ba usoxi nga ma. ⁹ Ngasabu ba uhaulidi, ne ngaxusunga mana lipu titiamdi te. Ngaharua mana adi usinadi nanga ba, namua na ding ungiadi. ¹⁰ Lipuxigu longgalo bing ungiadi, xaung lipuxim longgalo bing ngayuadi. Baing disina yaya sabanga nanga. ¹¹ Bagula ngawa titia muli te, ning ding duwa titiauyu, saing ngama ranguaung. Tibugu Maringing Sibunama, uwasa manadi yam haringingania, yaya ba usina nanga, bu duwa taininau bila kitam tawa taininau. ¹² Xaidapkadi ngawa ranguadi ngawasa xai manadi ngahaulidi ba

daxap doa te. Ngalibu alaba mana yaya usina nanga ba. Baing tela hanggalang te. Lipua wa daxanga hanggalangiamia ing ganina hanggalang, bu Xuama aningona.

¹³ “Hatata ngama ranguaunggu, ne haru-anga li ngaharua hatata bungina ngawa titia, bu sanga yahangagua baxagi manadi.

¹⁴ Ngasina haruangama nadi saing lipu titiamdi hauxading sibuna manadi, namua na ding lipu titiamdi te bila nga lipu titiama te.

¹⁵ Sabungagua bing oxopdi sangua titia te, ning ngasabu ba uwasa xai manadi bu sanga ba lipu dianoa hanggalangiadi te. ¹⁶ Ding lipu titiamdi te bila nga lipu titiama te.

¹⁷ Haruangama maxung sibuna, saing mana haruangamga li ngaxusunga ba ulibudi disok maringina maxamia.

¹⁸ Usoxi nga mari rangua lipu titiamdi. Bila balau ngasoxidi mala rangua lipu titiamdi. ¹⁹ Baing mana ngahaulidi, ngayunga nga ranguaung bu ngawa maringina maxamia,

bu maxung sibuna ding xauna sanga ba disok maringina maxamia.

Yesu Sabu Mana Lipu Hatuminga Haringinam Longgalo

²⁰ “Ngasabu ba uhaulidi ding ganiding te. Ngasabu xauna ba uhaulidi lipuadi bagula dilungu haruangadinga dibaxanga saing dahatum haringina manga.

²¹ Tibugu, ngasabu ba ding longgalo bagula duwa taininau, bila utaga rangua nga xaung ngataga ranguaung. Xauna ngabo ba ditaga rangua kitam bu lipu titiamdi sanga ba dahatum haringina ba usoxi nga

ma. ²² Ngasina ralana usina nanga ba nadi, bu duwa taininau bila tawa taininau. ²³ Bila balau ngabo ba ngataga ranguadi xaung utaga rangua nga. Ngabo ba disok taining sibuna bu lipu titiamdi daxabia ba usoxi nga ma ba xaung murum sibuna manadi bila murum sibuna manga.

²⁴ “Tibugu, ngabo ba adi usinadi nanga ba duwa rangua nga mana longga ngawa mana, xaung dibagu ralagua, ralagua ba usina nanga namua na murum sibuna manga muga mana titi soginganoa.

²⁵ “Tibugu maringina, lipu titiamdi daxabiaung te, ne nga ba ngaxabiaunggu, saing lipuxigudi li daxabia ba usoxi nga ma. ²⁶ Ngabaxangaung nadi, saing bagula ngabaxangaunggu bu kubolua murum sibuna manga sanga ba wa maluxu manadi, xaung bu nga sibugu sanga ba ngataga ranguadi.”

18

Dituxu Yesu

(Matyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yesu sabu laing sup, baing gabu lipuxindi dinaxu mana disok mala saing dikisi Langga Kidron. Lang hataina olip umangang tela wa, saing gabu lipuxindi dinaxu mana diluxu.

² Ne Yudas, lipua bo ba ta bixuandi rimadingia, xabia longga bau, namua na bunging xumana Yesu gugunia rangua lipuxindi dinaxu mana la ba. ³ Baing ina naga, lipu hananiangamdi

yanamidingdi xaung Parisidi ditabina Urana Numang wasanganam teladi ba dila rangua Yudas. Rom haungingam teladi digabudi xauna. Yudas luxu mana umanga olipkanga ba, muga manadi. Dirai nagungdi xaung axamang haungingamdi.

⁴ Yesu xabia axadi dibo ba disok manauba, binabu ila sok manadi saing xusungadi ba, “Asai’m gaxarea?”

⁵ Dahaxuya na ba, “Yesu Nasaretiam.”

Baing Yesu harua nadi ba, “Nga naga.” Yudas, lipua bo ba ta bixuandi rimadingiauba, li mua ranguadi. ⁶ Baing bungina Yesu harua nadi ba, “Nga naga,” disuisui mala saing xungdi mari titia.

⁷ Baing xusungadi muli ba, “Asai’m gaxarea?”

Baing daharua ba, “Yesu Nasaretiam.”

⁸ Yesu haxuya ba, “Ngabalang ba, nga naga. Nabu asai manga, bing ayunga lipuadi li dila.”

⁹ Axa ba sok bu haruanganoa aningona, bila harua muga ba, “Lipu longgalo usinadi nanga, ngayunga tela hanggalang te.”[☆]

¹⁰ Baing Saimon Pita waxanginau. Xai masok saing ting mana lipu hananiangam mugamugangama lipuxing oxata olanggama, saing taxiti tangangliang rimamo. (Lipu oxata olanggamga ba yanoa Malkus.)

¹¹ Baing Yesu bala Pita ba, “Uta waxangim sabanga goxoya mala yabania! Baruta? Bagula nganung mana xuba salakkam Tibugu sina nanga li te?”

[☆] **18:9** Yon 6:39

*Daxap Yesu Mala Rangua Anas
(Matyu 26:57)*

¹² Baing lipu haungingam bakbakka digabu lipuxiding yanamidinga xaung Yudadi lipuxiding haungingamdi dituxu Yesu. Digoxi ¹³ saing muga daxap mala rangua Anas, Kayapas longanoa. Kayapas lipu hananiangam mugamugangama mana niania baguba. ¹⁴ Kayapas ina naga sina hatuminga na Yudadi ba xai nabu lipu taininau ing ganina xap lipuadi yabadinga saing mati.

*Bunging Mugamugangam Pita Hatiam Mana Yesu
(Matyu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ Saimon Pita xaung lipu tela naxu mana Yesu tang disu mana. Baing lipu tela naxu mana Yesu ba, lipu hananiangam mugamugangama xabiau, binabu lipua ba su mana Yesu maluxu'm lipu hananiangam mugamugangam numang yabania, ¹⁶ ne Pita li mua sabasabia gamgamingang xaluxinia. Binabu lipu tela naxu mana Yesu, ina lipua lipu hananiangam mugamugangama xabia ba, goxoya ma, harua na haing xalu wasanganama, saking xap Pita maluxu ma.

¹⁷ Haing haulingama wasa mana xalua ba xusunga Pita ba, "Lipua ba lipuxindi dinaxu mana, ung dingia tela, bo?"

Haxuya ba, "Nga te."

¹⁸ Longa xaringa, binabu lipu haulingamdi digabu lipu haungingamdi dili taxiya mana yaba dibura yap nanggixandi bu dibiding. Pita xauna li ranguadi, saing biding.

Lipu Hananiangam Mugamugangama Xusunga Yesu

(Matyu 26:59-68; Mak 14:55-65; Luk 22:63-71)

¹⁹ Pita bidingguyu, baing lipu hananiangam mugamugangama xusunga xusunga Yesu mana lipuxindi dinaxu mana xaung tubatubainganoa.

²⁰ Yesu haxuya na ba, “Ngaharua sabasabia lipu longgalo maxadingia. Bungingbunginalo ngatubatuba maluxu’*m* Yudadi sabungading numania kimbo Urana Numang yabania, longga Yudadi digugunia mana. Ngaharua axamang tela hisangia te. ²¹ Baruta axusunga xusunga nga? Xai nabu axusunga adi dilungu haruangagua. Ding daxabia baraxinta ngaharua mana.”

²² Yesu harua bila ba, baing Urana Numang wasanganam tela li haxek mana ba uda saing harua ba, “Uraxata uhaxuya na lipu hananiangam mugamugangama bila ba?”

²³ Yesu haxuya na ba, “Nabu ngaharua doa, bing ubaxanga haruangagu baruamta doa. Ning nabu ngaharua maxung sibuna, bing baruta uda nga?” ²⁴ Baing Anas tabinadi ba daxap mala rangua Kayapas, lipu hananiangam mugamugangama. Baing waxua digoxigoxi mana ba wauyu.

Pita Hatiam Mana Yesu Muli

(Matyu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Tauna, Saimon Pita li mua biding yapkuyu, baing duxusunga ba, “Ung xauna lipuxing tela unaxu mana?”

Ne hatiam mana, harua ba, “Nga te.”

²⁶ Lipu hananiangam mugamugangam lipuxing haulingam tela li mua la ba. Lipua ba

lipua Pita taxiti tanganglianoa ba sibing tela. Xusunga ba, “Ngabagung uwa rangua xaiya olip umangania?” ²⁷ Ne Pita hatiam mana muli, saing hata sibuna li muxaxua xatu.

Yesu Wa Haruandia Pailat Maxania

(Matyu 27:11-18,20-23; Mak 15:2-15; Luk 23:2-3,18-25)

²⁸ Baing Yudadi yanamidingdi daxai Yesu sangua Kayapas mala Rom gabana numania. Bularaging sibuna. Ding sibuding diluxu gabana numania te, nam musuding Urana maxania. Dibo ba duwa sigixingauyu bu sanga ba daxang Taunga Dalingam angianoa. ²⁹ Binabu Pailat sok ma ranguadi saing xusungadi ba, “Asu haruandia baruamta na lipua li?”

³⁰ Dahaxuya na ba, “Nabu lipua li libu kubolu dian tela te, bing maxuna sanga ba am gata rimamia te.”

³¹ Pailat harua nadi ba, “Ang ba axap mala asuxuya hanaunaungaimia.”

Ne Yudadi yanamidingdi dahaxuya na ba, “Ne ang Romdi hanaunaungaima harua ba maring te nabu am gaung lipu tela.” ³² Baing alaba sok bu Yesu haruandianoa mana bagula mati baru bagula aningona.

³³ Baing Pailat goxoya maluxu gabman numania muli saing xusungadi ba daxap Yesu ma saing xusunga ba, “Ung ba xaitamoxi Yuda dingia?”

³⁴ Baing Yesu haxuya ba, “Haruandiamga ba ung hatumingama? Kimbo lipu teladi daharua naung manga?”

³⁵ Pailat haxuya ba, “Nga Yuda tela te! Ung bakbagim xaung lipuxim hananiangamdi yanamidingdi ditaung rimagia. Uria baru?”

³⁶ Yesu haxuya ba, “Yonggaxigua ina titiam te. Nabu bila ba, bing lipuxigu haulingamdi bagula dahaung bu disoxauti manga, nam Yudadi yanamidingdi dituxu nga. Ning Yonggaxigua ina titiam te.”

³⁷ Baing Pailat harua na ba, “Binabu ung xaitamoxi tela?”

Yesu haxuya ba, “Ung ba uharua ba nga xaitamoxi. Dahayau nga mana namua naga, mana namua naga ngari ma titia li, bu ngabaxanga haruanga maxunama. Lipu gaxarea dahatum haringina mana haruanga maxunama dilungu waxugutuanoa.”

³⁸ Baing Pailat xusunga ba, “Haruanga maxunama baraxinta?” Harua bila ba baing sok mala muli rangua Yudadi saing harua ba, “Ngabagu ina libu kubolu dian tela te. ³⁹ Ning ang kuboluima ba ngayunga lipu salak yabanam tela ranguang bungina Taunga Dalingam. Ang gabo ba ngayunga ‘Xaitamoxi Yuda Dingia’?”

⁴⁰ Baing duwagi muli ba, “Tegu! Lipua ba te. Ne Barabas!” (Barabas lipu tela haunggana gabman.)

19

Daharua Ba Yesu Bing Mati Xai Balingamia (Matyu 27:27-31; Mak 15:16-20)

¹ Baing Pailat tabina lipuxing haungingamdi ba daxap Yesu mala digusi. ² Ditaling waxu ruxunam bila xaitamoxi muxubinoa saing dita

toxonia. Disausau imang maxaxaya sikokop tela mana. ³ Baing dila dima rangua saing daharua ba, “Uwa bungingbunginalo, xaitamoxi Yuda dingia!” Daharua bila ba saing duda.

⁴ Baing Pailat sok mala muli saing harua na burangua ba, “Abagu to! Bagula ngaxap masok ranguang bu axabia rangrang ba ngabagu ina libu kubolu dian tela te.” ⁵ Yesu sok ma, xaung waxu ruxunam ditaling xaung imang maxaxaya sikokop duwa mana, baing Pailat harua nadi ba, “Abagu! Lipua naga.”

⁶ Lipu hananiangamdi yanamidingdi digabu lipuxiding hauningamdi dibagu baing duwagi ba, “Ung mati xai balingamia! Ung mati xai balingamia!”

Ning Pailat haxuya nadi ba, “Ang ba axap mala aung mati xai balingamia. Ning nga ba, ngabagu ina libu kubolu dian tela te.”

⁷ Yudadi yanamidingdi dahaxi, daharua na ba, “Am ba hanaunaungamam tela harua ba bing mati, namua na baxangaina ba ina Urana Garanoa.”

⁸ Pailat lungu haruangadinga, baing maxuwa sibuna, ⁹ saing goxoya maluxu muli gabman numania. Xusunga Yesu ba, “Yabama bi?” Ne Yesu haxuya haruanga tela te. ¹⁰ Binabu Pailat harua na ba, “Baruta? Uhaxuya haruangagua te? Nga haringingagu sanga ba ngayungaung mala, xaung sanga ba ngaunggung mati xai balingamia. Bola uxabia alaba te?”

¹¹ Baing Yesu haxuya na ba, “Nabu Urana wa eta lo sina haringinga naung te, bing sanga ba ulibu axamang tela manga te. Mana namua

naga, lipua ta nga rimamia ba, kubolung dianoa dali ungia.”

¹² Harua bila ba, binabu Pailat saisai daxanga tela ba yunga Yesu, ne Yudadi yanamidingdi duwagiwagi ba, “Nabu uyunga lipua ba mala, bing ung Sisa* rianoa te. Namua na lipu gaxarea uxuina ba xaitamoxi tela bing Sisa bixuania.”

¹³ Pailat lungu haruanga ba, baing ina naga xap Yesu masok saing rung mari kabukabu suxuyangamia mana longga duxu ba Siang Sabangadi Ganangadinga (mana Aram xuana duxu longga ba Gabata). ¹⁴ Xaidapka ba Xaidap Xauxaungama mana Taunga Dalingam. Xaidap maxanoa bila xaidap lia.

Baing Pailat harua na Yudadi yanamidingdi ba, “Bagu xaitamoxima naga li!”

¹⁵ Ning duwagi ba, “Oxop mala! Oxop mala! Ung mati xai balingamia!”

Baing Pailat xusungadi ba, “Bagula ngaung xaitamoxima mati xai balingamia?”

Baing lipu hananiangamdi yanamidingdi dahaxuya ba, “Am xaitamoxi tela te. Sisa ing ganina.”

¹⁶ Baing ina naga, Pailat ta Yesu lipu haungingamdi rimadingia bu dung mati xai balingamia.

Digoxi Yesu Xai Balingamia

(Matyu 27:33-44; Mak 15:22-32; Luk 23:33-43)

Binabu daxap Yesu mala. ¹⁷ Ing sibuna xoxi xaing balingama mala, ila mana longga duxu

* **19:12** Sisa yaya tela mana xaitamoxi sabanga Rom dingia. Wa etua mana xaitamoxidi.

ba Toxotaxu Guang Yabana (mana Aram xuana duxu ba Golgota). ¹⁸ La ba digoxi xai balingamia. Digoxi lipu luwa rangua—tela wa hataina, tela wa hataina, saing Yesu wa lia.

¹⁹ Pailat tabinadi ba dibung haruanga tela bu digoxi xai balingamia. Haruanga ba harua ba: YESU NASARETIAM, XAITAMOXI YUDA DINGIA. ²⁰ Yuda xumana dititi haruanga ba, namua na longga dung mati xai balingamia ba wa haxek mana long sabangga ba, saing dibung haruanga ba mana Aram xuana, Latin xuana xaung Grik xuana. ²¹ Binabu Yudadi lipuxiding hanani-angam yanamidingdi dila daharua na Pailat ba, “Labu ubung ‘Xaitamoxi Yuda Dingiau’ tai, ning ubung bila li: ‘Lipua li harua ba ina Xaitamoxi Yuda Dingia.’”

²² Ne Pailat haxuya ba, “Haruanga ngabung ba, bagula wa bila ba.”

²³ Lipu haungingamdi digoxi Yesu xai balingamia laing sup, baing daxap imangindi dahata xabu luwadi luwadi, tela mana taining tainina. Daxap imanging lunama xauna, ne imangga baguba sigingang tela te, diraga taininau eta lo ri mala ha sihinia.

²⁴ Binabu daharua nading ba, “Labu tasinggu tai. Tahali halinga tela ba tabagu lipu gaxarea bagula xap.”

Alali sok bu Urana Xuanoa aningona, harua ba,

“Dituxu sinak mana imangigudi liwe mading saing dahali halinga tela ba dibagu lipu gaxarea bagula xap.”✧

✧ 19:24 Olaidi (Buk Song) 22:18

Binabu lipu haungingamdi dilibu bila ba.

²⁵ Baing haingdi dili haxek mana Yesu xaing balingama bing bauna, bauna kixinginoa, Maria Klopas haininoa, xaung Maria Magdalam.

²⁶ Yesu bagu bauna wa la ba, xaung lipuxina naxu mana murung sibuna mana ba li haxek, baing harua na bauna ba, “Haing, bagu lipua ba hatata wa garama.” ²⁷ Baing harua na lipuxina naxu mana ba, “Baum bagu baing.” Binabu xaidapka ba ila, lipua naxu mana ba xap mala rangua numania saing wasa mana.

Yesu Matianoa

(Matyu 27:48,50; Mak 15:36-37; Luk 23:36)

²⁸ Sup, baing Yesu xabia ba oxatang longgalo disup, ne Urana Xuang haruangang tela aningona teguyu, binabu harua ba, “Langa ung nga.”

²⁹ Nanggola tela baxagi mana wain mabiana wa la ba, binabu ditai garumu tela maluxu'm laing baxagi, disu xaiya duxu ba hisop rimana mana, saing diti mahaing suxungunia. ³⁰ Tuba nung wain mabianoa laing sup, baing harua ba, “Sup ba.” Sup, baing turu mari saing yunga aningonoa mala.

³¹ Tauna, xaidapka ba Xaidap Xauxaungama, saing buragina Xaidap Yaguangam Sabanga (sabanga namua na Taunga Dalingam). Bila balau saing Yudadi yanamidingdi dibo ba matiadi duwa mana xai balingamdi laing xaidapka ba te, binabu duxusunga Pailat ba tabina lipuxing haungingamdi ba ditahauti lipuadi kiding

tuandi bu dimati sap, xaung bu daxap sang-gadingdi mala dikimangdi. ³² Binabu lipuxing hauningamdi dila ditahauti lipu mugamugangama king tuandi, xaung lipu tela digoxi xai balingamia rangua Yesu. ³³ Ne bungina disok mana Yesu dibagu mati masup, binabu ditahauti king tuandi te. ³⁴ Ne lipu hauningam tela su Yesu ulenoa gulia, saing hata sibuna li siba xaung lang disok. ³⁵ Baing lipua bagu axa sok ba, hatata baxanga bila ba, saing haruangoa maxung sibuna. Xabia ba baxangangoa maxuna, saing baxanga bu ang xauna sanga ba ahatum haringina. ³⁶ Namua na axadi ba disok bu Urana Xuana baguli aningona: “Tuang tela sanga ba galaina te.”[☆] ³⁷ Xauna, haruanga tela Urana Xuania harua ba, “Bagula dibagu mana lipua disu ba.”[☆]

Yesu Kimanginganoa

(Matyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Mena baing Yosep Erimateam xusunga Pailat mana Yesu sangganoa. Yosep Yesu lipuxindi dinaxu mana tela, ne hisa mana hatumingang haringina namua na maxuwa mana Yudadi yanamingdi. Pailat nai, binabu ila xap Yesu sangganoa mala. ³⁹ Baing Nikodimas, lipua muga ila rangua Yesu yambong, ma xauna. Baing xap guxenga xaningxaning xaung baxi teladi duxudi ba mer xaung alo, mauxanganoa bila 34 kilo. ⁴⁰ Tang daxap Yesu sangganoa mari, disabaxaya xaung guxenga baxiam saminama

☆ **19:36** Xapdi Muli (Kisim Bek) 12:46; Titinga (Namba) 9:12; Olaidi (Buk Song) 34:20 ☆ **19:37** Sekaraya (Sekaraia) 12:10

ba, saing disaku mana imang xai sibundi bila Yudadi kuboludinga mana matiadi. ⁴¹ Baing haxek mana longga dung Yesu mati xai balingamia ba, umanga tela wa. Maluxu'm umanga ba guha haun tela wa, dikimang matia tela mana teguyu. ⁴² Binabu dita Yesu sangganoa la ba, namua na wa haxek, xaung xaidapka ba Yudadi Xaidabiding Xauxaungama mana Taunga Dalingama.

20

Yesu Mesa Muli Gobagobia (Matyu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-10)

¹ Sande buraraging sibuna, labianauyu, baing Maria Magdalam ila guhia gobagobia saing bagu ba sianga wa xuania te. ² Binabu luki ma rangua Saimon Pita gabu Yesu lipuxing tela naxu mana murung sibuna mana, saing harua nadi ba, "Daxap Toxoratamona sangganoa sanga guha gobagobia, saing am gaxabia longga dita mana te!"

³ Binabu Pita xaung Yesu lipuxing tela naxu mana tang dila guhia gobagobiauba. ⁴ Tang diluki xauna, ne lipuxing tela naxu mana luki dali Pita saing sok guhia gobagobia muga. ⁵ Nenia maluxu, saing bagu imang xaidi disaku mana ba ditabu la ba, ne luxu te. ⁶ Baing Saimon Pita luki kimuya ma, saing luxu guhia gobagobia. Bagu imang xaidi ditabu la ba, ⁷ xaung imang kimangingam disaku Yesu toxonoa. Ne imangga ba wa rangua imang teladi te. Lukina'm tabu halianga mana long tela. ⁸ Baing ina naga, Yesu lipuxing tela naxu mana, lipua sok guhia

gobagobia muga ba, ina xauna luxu. Bagu saing hatum haringina. ⁹ (Urana Xuanoa harua ba Yesu bing mesa muli mana matianoa, ne daxabia rangrang teguyu.)

Yesu Owa Masok Mana Maria Magdalam

¹⁰ Baing lipuxindi dinaxu mana tang digoxoya mala numia, ¹¹ ne Maria li guhia gobagobia sabasabia, tang. Tang mua, saing nenia maluxu guhia gobagobia ¹² saing bagu Urana uleginam luwa imangiding dusa. Dirung mua mana longga Yesu sangganoa muga wa mana ba, tela wa toxong yabania, ne tela wa king yabania.

¹³ Tang duxusunga ba, “Haing, baruta utang?”

Harua nadi ba, “Daxap Toxoratamona ngayua sangganoa mala, saing ngaxabia longga dita mana te.” ¹⁴ Harua laing sup, baing xugia mala ubunia saing bagu Yesu li la ba, ne xabia ba Yesu te.

¹⁵ Baing Yesu xusunga ba, “Haing, baruta utang? Usai mana gaxarea?”

Hagaxa ba lipu umanga wasanganama, binabu harua na ba, “Lipu Sabanga, nabu oxop mala, bing ubaxanga longga uta mana ba, saing bagula ngala ngaxap.”

¹⁶ Yesu harua na ba, “Maria.”

Xugia ma rangua saing harua Aram xuania ba, “Raboni!” (Namuxinoa bing Lipu Tubatubaingam.)

¹⁷ Yesu harua na ba, “Labu utuxu ngau tai, namua na ngahaing mala rangua Tibugu teguyu. Ning ula rangua riagudi saing ubaladi ba, ‘Ngahaing ngagoxoya mala muli rangua

Tibugu xaung Tibuim, rangua Urana ngayua xaung Urana angia.’”

¹⁸ Baing ina naga, Maria Magdalam ila rangua lipuxindi dinaxu mana saing baxanga nadi ba: “Ngabagu Toxoratamona ba!” Baing baladi mana axadi harua na manadi ba.

Yesu Owa Masok Mana Lipuxindi Dinaxu Mana

¹⁹ Sande yambong lipuxindi dinaxu mana digugunia. Diribauti xaludi namua na dimax-uwa mana Yudadi yanamidingdi. Duwa bila ba, baing Yesu ma li liwe manadi saing baladi ba, “Gamoimdi duwa mosiu!” ²⁰ Harua laing sup, baing hatanga rimandi xaung ulenoa nadi. Lipuxindi dinaxu mana gamodingdi diyaha sibuna mana dibagu Toxoratamona.

²¹ Baing Yesu harua nadi muli ba, “Gamoimdi duwa mosiu! Tibugu soxi nga ma, saing bila balau ngasoxiang mala.” ²² Harua laing sup, baing yubua yanginoa manadi saing harua ba, “Axap Urana Aningonoa. ²³ Lipu gaxarea ayunga kuboluding diandi, bing Urana yungadi. Nabu ayungadi te, bing Urana yungadi te.”

Yesu Owa Masok Mana Tomas

²⁴ Tomas (yan tela Didimas), ina tela mana Lipu 12, wa rangua Yesu lipuxindi dinaxu mana bungina owa masok ranguadi ba te. ²⁵ Binabu lipuxindi dinaxu mana dibala ba, “Am gabagu Toxoratamona baing!”

Ning harua nadi ba, “Nabu ngabagu waxu babundi wa mana rimandi xaung ngata rimagu uxuna maluxu mana longga duwa mana te,

xaung ngata rimagu maluxu ulenia te, bing sanga ba ngahatum haringin te.”

²⁶ Xaidap 7 disup, baing Yesu lipuxindi dinaxu mana duwa numia muli, saing Tomas wa ranguadi. Diribauti xaludi, ne Yesu ma li liwe manadi saing harua ba, “Gamoimdi duwa mosiu!” ²⁷ Baing harua na Tomas ba, “Uta rimam uxuna la li. Ubagu rimagudi. Uraria rimama uta maluxu ulegia. Labu hatumingam luwau tai. Ning uhatum haringina.”

²⁸ Baing Tomas harua na ba, “Ung Toxoratamona ngayua xaung Urana ngayua!”

²⁹ Baing Yesu bala ba, “Ubagu nga saing uhatum haringina, bo? Ne lipudi dibagu nga te ning dahatum haringina, ding duwa xai sibuna.”

³⁰ Yesu libu axamang haringing xumang teladi lipuxindi dinaxu mana maxadingia, ne ngabungdi mari mana xailongga li te. ³¹ Ning ngabung axadi li mari bu sanga ba ahatum haringina ba Yesu bing Urana Lipuxing Mogunganama, Urana Garanoa. Baing nabu ahatum haringina bila ba, bagula axap walinga subinggang teguama yania.

21

Yesu Owa Masok Mana Lipu 7 Dinaxu Mana

¹ Kimuya, baing Yesu owa masok mana lipuxindi dinaxu mana muli Lang Gamolingana Taibirias* rubinia. Sok bila li. ² Saimon Pita, Tomas (yan tela Didimas), Natanyel yabanoa longga Kena wa titia Galili, Sebedi garang luwa,

* **21:1** Taibirias—Yan tela Galili.

xaung Yesu lipuxing luwa dinaxu mana, ding duwa xauna. ³ Saimon Pita harua nadi ba, “Ngala ngaxuni amagia.” Baing daharua na ba, “Bagula am gamala ranguaung.” Binabu dila dahaing wagia, ne yambongga baguba daxap song tela te.

⁴ Longa usa, baing Yesu li lang rubinia, ne lipuxindi dinaxu mana dibagu daxabia ba ina Yesu te.

⁵ Wagi manadi ba, “Gananuna mana, axap songgu?”

Dahaxuya na ba, “Tegu.”

⁶ Harua nadi ba, “Ating amagua waga rubing rimamo baing bagula axap teladi.” Binabu diting mala, saing sanga ba daxai amagua mahaing te, namua na songdi dibaxagi buk.

⁷ Baing Yesu lipuxina naxu mana murung sibuna mana ba harua na Pita ba, “Toxorata-mona naga!” Haxek sibuna Saimon Pita lungu haruanganoa “Toxoratamona naga!” ba, baing sau imang sabasabama muli menau unia bu tuxu oxatua, baing hixi mari langia saing yum mala lang rubinia. ⁸ Baing lipuxing teladi dinaxu mana, ding disu mana wagia, namua na duwa haxek monga mana lang rubinoa, bila 100 mita, saing daxai amaga baxagi mana songdi waga abinia. ⁹ Diri titia, baing dibagu yap nanggixandi la ba, songdi duwa mana, saing dibagu salanga tela xauna.

¹⁰ Yesu harua nadi ba, “Axap song teladi menau axapdi ba ma.”

¹¹ Binabu Saimon Pita haing wagia saing xai amagua mahaing lang rubinia. Baxagi mana

song sabangadi, bila 153. Song xumang sibuna, ne amagua singin te. ¹² Yesu harua nadi ba, “Ama axang to.” Baing dingia tela haring te ba xusunga ba, “Ung gaxarea?” Ding daxabia ba Toxoratamona. ¹³ Yesu ila xap salangua saing sina nadi. Baing libu taininau mana songdi xauna. ¹⁴ Bunging tuwa Yesu owa masok mana lipuxindi dinaxu mana kimuya mana mesa muli mana matiyua.

Yesu Haringia Pita Muli

¹⁵ Daxang laing sup, baing Yesu harua na Saimon Pita ba, “Yon Garanoa Saimon, murungam sibuna manga dali riamgadi li murungadinga?”

Harua ba, “Toxoratamona, wane. Uxabia ba nga murugu sibuna maung.”

Yesu harua na ba, “Uhaxang sipsibigu tubindi.”

¹⁶ Yesu harua na muli ba, “Yon Garanoa Saimon, murum sibuna manga?”

Haxuya ba, “Toxoratamona, wane. Uxabia ba nga murugu sibuna maung.”

Yesu harua na ba, “Uwasa mana sipsibigudi.”

¹⁷ Harua na bunging tuwau ba, “Yon Garanoa Saimon, murum sibuna manga?”

Pita hatuminganoa mauxana namua na harua na bunging tuwau ba, “Murum sibuna manga?” Baing harua ba, “Toxoratamona, ung guxabia axamang longgalo. Ung guxabia ba murugu sibuna maung.”

Baing Yesu harua na ba, “Uhaxang sipsibigudi. ¹⁸ Maxung sibuna ngaharua naung ba,

muga bungina uwa gananunauyu, ugoxi wax-uma wagigia ulemia saing uhaxa long baruamta ubo mana ba. Ning mari uwa duanga, bagula uraria rimamdi, saking bagula disausaung saing daxaiung mala mana longga ubo ba ula mana ba te.”¹⁹ (Yesu harua bila ba bu mogu matia baruamta Pita bagula mati mana bu iti Urana yanoa.) Harua bila ba laing sup, baing harua na ba, “Unaxu manga.”

²⁰ Pita xugia saing bagu Yesu lipuxina naxu mana murung sibuna mana ba, haxa su mana dingtang. Lipuxina naxu mana ba lipua naga bigu mala rangua Yesu bungina taungadinga saing xusunga ba, “Toxoratamona, gaxarea bagula taung bixuamdi rimadingia?”²¹ Bungina Pita bagu, xusunga Yesu ba, “Toxoratamona, ne baruta mana lipua ba?”

²² Baing Yesu harua na ba, “Nabu nga murugu mana wauyu laing ngagoxoya ma, bing ung xalingima te. Ung gunaxu manga!”²³ Harua bila ba, binabu haruanga yang otinga hasangia lipu hatuminga haringinamdi ba lipuxina naxu mana ba bagula mati te. Ning Yesu harua bila ba te. Harua bila li ing ganina: “Nabu nga murugu mana wauyu laing ngagoxoya ma, bing ung xalingima te.”

²⁴ Baing Yesu lipuxinoa naxu mana baxanga axadi li saing bungdi mari, nga naga li. Baing am gaxabia ba haruanga ngabaxanga li maxung sibuna.

²⁵ Baing Yesu libu axamang xumang teladi. Ne nabu dituba ba dibung naxuyangang longgalo

mari, bola titi ganangan te sanga mana xailong-
gadi ba.

Urana Xuana
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Mato Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Oldpela Testamen
long tokples Mato long Niugini

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mato

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-05-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 May 2023 from source files dated 20 May 2023

55f62369-23de-5cfa-956d-f88a05cead65